

PRZYKAZANIE (1358) *sb n*

-kã- (1013), -ka- (20); -kã- : -ka- *OpecŻyw* (16:2), *MurzHist* (2:1), *MurzNT* (11:2), *KrowObr* (31:2), *BibRadz* (22:1), *Mqcz* (8:1), *HistRzym* (29:1), *BiałKat* (35:1), *KuczbKat* (76:2), *RejZwierc* (14:1), *BudBib* (28:1), *BudNT* (7:1), *SkarŻyw* (11:1), *WujNT* (167:1); -ka- też *HistJóz*, *RejPs*. ◇ -anie (1029), -anie (14); -anie *KlerWes*; -anie : -anie *March*² (1:1), *KrowObr* (31:2), *Leop* (83:1), *BibRadz* (21:2), *BielKron* (40:1), *KuczbKat* (75:2), *BudBib* (17:1), *BudNT* (5:2), *WysKaz* (1:1). ◇ -ań. ◇ *W* końcowym *e wahan*ia.

sg N przykãzanié (189); -é (15), -e (4), -(e) (170); -é : -e *MurzNT* (2:1), *BiałKat* (8:3). ◇ *G* przykãzaniã (440) [*niektóre użycia bez składni zgody w sg może G pl*]; -ã (318), -a (4), -(a) (118); -ã : -a *OpecŻyw* (5:1), *MurzHist* (1:1), *BielKron* (16:1), *CzechEp* (6:1). ◇ *D* przykãzaniu (115). ◇ *A* przykãzanié (291); -é (20), -e (2), -(e) (269); -é : -e *OpecŻyw* (9:1), *MurzNT* (1:1). ◇ *I* przykãzaniem (19), przykãzanim (16); -ém *BibRadz*, *Mqcz*, *RejPos*, *RejZwierc* (2), *RejPosRozpr*, *ArtKanc*, *LatHar*, *WujNT* (4), *PowodPr*; -im *OpecŻyw*, *BartBydg* (2), *BielŻywGlab*, *KromRozm III*, *KuczbKat* (6), *CzechRozm* (2); -ém : -im *WróbŻółt* (2:1), *BiałKat* (3:1), *CzechEp* (1:1); ~ -ém *BiałKat* (3), -(e)m (16). ◇ *L* przykãzaniu (102). ◇ *pl N* przykãzaniã (50); -ã (46), -(a) (4). ◇ *G* przykãzań (18), przykãzaniã (5) [*cf też uwaga do G sg*]; -aniã *BielKron*, *WerGośc*; -ań : -aniã *Leop* (1:3). ◇ *D* przykãzaniã (3). ◇ *A* przykãzaniã (95); -ã (89), -a (3), -(a) (3); -a *ReszPrz*; -ã : -a *MurzNT* (1:1), *Leop* (1:1). ◇ *L* przykãzaniã (15); -ach (12), -ach (2), -(a)ch (1); -ach *LatHar*; -ach : -ach *PowodPr* (1:1).

Składnia przydawki dopełniającej równoznacznej z dopełnieniem sprawcy: przykazanie od kogo (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *To, co się przekazuje komuś do spełnienia lub nieczynienia; praeceptum HistAl, Vulg, Cn; iussum HistAl, Cn; mandatum HistAl* [*w tym czyje* (74): *ai poss* (33), *G sb i pron* (29), *pron poss* (12)] (99) :

a. *Rozkaz, zwykle do określonego odbiorcy i do natychmiastowego lub jednorazowego wykonania* (92) :

α. *O nakazach wydanych przez człowieka* (47) : [*słowa listu króla Krezusa do panów samskich*:] Toć wam przykãzię wŹytkim/ Tãk wyfokim iãko niŹkim: ByŹcie mi dãli pobory/ Kłãdli ie do mey komory. [...] Ten liŹt/ gdy obec ŹyŹzãłã/ WięŹŹza częŹć iuŹ przyŹwalãłã: KrolewŹkiemu przykãzaniu/ Y ku poborow dawãniu. *BierEz F; HistRzym* 130v; [*DokumPłock 1566 nr 665*].

przykazanie komu (2): [*Cesarz turecki do sãdziãka białogrodzkiego*:] A thak yeŹli bi od thich czaŹfłow yakom thobie theras przikazal, abis tham zadne⁸⁰ nieprzepvŹczal vczinialy [!] skode yakã wpansthvie przyacziela naschego, A prziflieli do nas Krol o Źchkodzie swey powiadayacz yeŹlibi siie stala pothim vam naŹchim przikazaniv, thedi [...] będę othim wiedzial ktore karanie thobye zadacz będziem mieli *LibLeg* 10/58, 11/88v.

Ze zdaniem przydawkowym [zawsze: aby] (4): *KromRozm I N4v; Leop 1.Tim 1/18; Chcãc tedy Cangius Chan dowiedziec fie ieŹli go wŹyŹfcy we wŹytkim poŹŹuŹzni/ dał im ty przykãzãnia: Napierwey aby wŹyŹfcy chwalili tego Bogã ktory ŹtworŹył Niebo y Ziemię/ y onego podwyŹŹŹyl nã to PãńŹtwo/ vczynili tãk. Wtore przykãzãnie/ aby policŹyli wŹytki męŹe godne ku walce/ vczynili też tho* *BielKron* 438v.

W charakterystycznych połączeniach: przykazanie cesarskie (cesarza) (4), faraonowe, hetmańskie, krolewskie (krola) (6), ojca (2), pana (2); powiedzieć przykazanie; [na przykazanie nie dbać].

Fraza: »przykazanie było chowane« (1): Przykazujemy wam [Aleksander Macedonom i Persom] aby w każdym mieście byli rządciele y przełożeni iako czału Dáriufa/ którym przykazuujemy/ aby rozumnie czynili sprawiedliwość [!] każdemu/ których przykazanie od wszystkich poddanych krom iakiej wymowki było chowane [precepta a subiectis omnibus ... observent] HistAl G4.

Zwroty: »być [komu] za przykazanie« = rozkazywać (1): [słowa Jahwe skierowane do Goga:] Przyprawcie y przygotuj y wszystko mnostwo twoje które się zgromadziło tobie: a bądź ym za przykazanie [esto eis in praeceptum]. Leop Ez 38/7.

»dać przykazanie(-a); dawać na przykazanie [aby]« = dare in mandatis HistAl (2:1): biskupowie już byli dali przykazanie/ gdzie by kto widział Iezufa/ ten by go miał wskazać aby go ieli i zabili. OpecŻyw 69v; Dawamy wam mocno na przykazanie/ aby wszelki z was nam zgotował skor/ zwierząt pobitych dobrze oprawnych tyjąc HistAl E7; BielKron 438v.

»przykazanie odmienić (a. zmienić) [= nie spełnić]« [szyk zmienny] (2): Słyszac Krola żalownego/ Hermip przystąpił do niego: Rzekac/ nie raczysz śmucien być/ Nie dacieś Ezopá zabić. Abowiemem się nadziewał/ Izby tego żałować miał: Twem przykazanie odmienił/ Do tegom go czału żywił. BierEz F3v; przeto pisał [król] do swych wżędniow za rzekę/ aby nie przekazali Zydom do końca budować kościoła y miałta [...]/ a ktoby zmienił to przykazanie/ wzyac z domu iego drzewo a przybić go na nim BielKron 116.

»precz odrzucić, wzgardzić [czyje] przykazanie« = abicere mandatum HistAl (1:1): Pisalimy waw [!] abyście nam dzieiędę mędrcom posłali/ a wście orecz [!] odrzucili nasze przykazanie/ nie wznowszy Alexandrowey mocy HistAl D7; Po trzech lat wciekli od niego [od Semei] ludzy do Achis krola Getkiego/ za którymi biegał Semei/ aby ie vmowił zanie do siebie przez Cedron. Posłał poń Salomon/ powiedział mu iż przystąpił a wzgardził przykazanie iego [tj. polecenie zabraniające Semei opuszczenia domu pod karą śmierci] BielKron 76.

»przestąpić przykazanie; przestąpienie przykazania« (3;1): BielKron 76; Gdy ie [trzech młodzieńców z narodu żydowskiego] przywiedziono przed krola [Nabuchodonozora] pytał ich/ czemuście przestąpili krolewskie przykazanie [tj. nakaz oddawania czci złotemu słupowi]? RejZwierc 205; a gdy go [Mojżesza] kryć dłużej niemogli: niechcąc go swą ręką zabić/ a bojąc się też aby łami y zdomem swym od okrutnika [tj. faraona]/ dla przestąpienia przykazania [tj. rozkazu topienia żydowskich chłopców] ie⁸⁰ niezginęli: z żalością wielką vpletli zrogoza czołnek/ y oblali go smołą y kłiem/ y wložli weń wielkim smutkiem swym piękne⁸⁰ fynaczka/ y puścili po rzece. SkarŻyw 478; StryjKron 184.

»słuchać przykazania; przykazaniu, na przykazanie posłuszny (a. posłuszen)« = mandatis parens HistAl (1;1:1): HistJóz B2v; Potym [Aleksander] z onego miełca poruzywłszy załtepy przyciągnął ku Lacedemoniey/ ale Lacedemonowie przykazaniu iego nie chcieli być posłuszni HistAl D7v; Przeto kto słucha przykazania [wydanego przez krola]/ nie żywie nic złego. BielKron 81.

»według [czyjego] przykazania się sprawować« (1): y tego ma zacząć y w tych rzeczach biegły sprawca wołką [!] pilno przestrzegać/ yżeby iego rycerstwo nigdy od wojennich ćwiczeń

nie odstępować/ y owśzem yżeby nie wstawicznie w nich poprawowali/ á według hetmańskiego przykazania się sprawowali. *KwiatKsiąz* O3v.

»przykazaniu się sprzeciwiać« (1): Alexander/ náthychmiał porozumiał radę Euskula mędrca/ ktori mówił aby nie sprzeciwili Alexandrowi/ á radę Demofstena mówiącego/ aby nie przykazaniu Alexandrowemu [tj. *nakazowi wydanemu Ateńczykom, ażeby przysłali Aleksandrowi dziesięciu mędrców*] nie sprzeciwiali [*mandatis Alexandri minime obviarent*]/ á wśzakże do nich list pisał tym kłtałtem. *HistAl* D6v.

»przykazanie wypełnić« = *mandatum adimplere a. implere* *HistAl* (2): Coż złego uczynił ten mąż/ gdyż wśliował przykazanie [!] páná swego wypełnić *HistAl* E5, K7; [*DramStp* I 202].

»przykazanie zalecać« (1): [*apostół Paweł do Tymoteusza*:] Toć przykazanie zalecam tobie [*praeceptum commendo tibi*] śynu Tymoteufie/ według przedśśłych w tobie prorocत्व/ abyś boiował w nich dobre rycerstwo *Leop* 1.Tim 1/18.

Wyrażenia przyimkowe: »według (a. podług) przykazania« = *iuxta praeceptum* *HistAl* (4): *OpecŻyw* 4v; ktorem [*Izraelczykom*] Iozef dał wóz podług przykazania Fáraonowego *HistJóz* E; Inśzego pothym dnia Alexander siedząc ná máieśćacie złotim koronowani/ á według przykazania Dáriusa Cefarzá/ kazał Roxanie corce iego przed obliczność swoię przyć *HistAl* G5v. Cf »według przykazania się sprawować«.

»z przykazania« = *na rozkaz* (9): Gdy go [*Jezusa*] od Heroda więśtz mieli/ wśśytcy nie s niego z przykazania Herodowego/ iako z blázna námiéwali *OpecŻyw* 122, 47; Iezu ien z przykazania Piłathowego Oto człowiek mówiącego) śzkaradzie wskazany milczales. śmi(łuj) nie nad nami. *TarDuch* C4v; *March*² D3; Z szozey myloszcy Cefarz Tvreczkii y ynich wielkich panstw śprzykazania náśzego pyśfemy do was ślvгии náśśego sandziakowy Byalogroczkieny y do ynich Wrzednykow *LibLeg* 10/55v; *HistAl* F2v; [*Kletus papież*] Podiał koronę męczeńniczą od Domicyaná/ á w Atykanie y Piotrá s. pogrzebion. Ten iefczce s przykazania Piotrá s. pirwey kápłanow XXV oświecił w mieśiącu Wrześniu. *BielKron* 148; Oćiec tych śynow wśłyśzawśy tho/ opuściwśy śwe pánśtwá krył nie po górach/ ále potym wydan y iet/ y zábit z przykazania Cefárskiego. *BielKron* 259; *HistRzym* 91; [*Wojski z przykazania królewskiego wojnę królu trojańskiemu odpowiada*. *DramStp* I 223].

»przeciw przykazaniu« (1): [*cesarz*] prześćpcę onego przedśię wezwąć kazał/ ktorego przed śobą pośtáwionego z takowe⁸⁰ wśśćpu/ któryż przeciw przykazaniu iego uczynił/ náczął kárác. *HistRzym* 2v.

»na przykazanie« (7): Obezrzy ślugo boży lutościwie/ iakotz z dobrą wolą na przykazanie mifterného kata/ [*św. Jan Chrzciel*] gotuie a wyciągá śyię śwą *OpecŻyw* 48v; nátychmyał ná krolewśkye przykazánye wywyodśy Iozefa scyemnice ośtrzygli y oblokwśy wdrugey odzyeny ofyerowali iemu *HistJóz* Bv; A mátká Márhołtowá imieniem Flośconya ná przykazanie krolewśkie náłálá garniec czyśtego mleká *March*² Dv; A tak natychmiał na przykazanie Alexandrowo [*Ditomatus*] koronę wziął na śwą głowę chwalebną. *HistAl* D4, B3v, Ev, L.

»nad przykazanie« = *niezgodnie z przykazaniem* (1): Evocator, Odwodźciel/ zwoidcá który nád przykazanie ośobne śobie śemy á śchadzki czini/ zwodzác ludźie. *Mącz* 505a.

β. O nakazach wydanych przez Boga (44) : [Jezus naucza:] Gdy wślytko popelnicie náczełcie obwiázani przikázanim moijm/ ielścze mowcie/ łudzyłmy nieużyteczni. *OpecŻyw* 35; *MrowPieś* A3v; Nie zrozumiał człowiek pierwśly kiedy w wielkiey części był/ nic nie bacząc przykazania, owocu vkuśił/ prawie łam chcąc nieopáthrznie w śidle się włowił. *ArtKanc* N11.

Ze zdaniem przydawkowym (2): *KromRozm II* h2; A miał też to przykazanie Moizełz/ áby się według obłoku łprawowali/ poki będzie obłok nád domem Bożym/ áby ná mieyfcu miełzkáli/ á kiedy obłok odeydzyc/ áby się też oni z mieyfc łwych rułzyli. *BielKron* 35v; [*Leop* 4.*Esdr* 2/33 (*Linde* s.v. *przykazać*)].

Zwroty: »dać przykazanie« [szyk zmienny] (3): [Jezus mówi do swych zwolenników:] Iuż nie wiele będę swami mowitz/ bo przyśłło kfiązę tego łwiata/ a we mnie nitz nie má/ ale by poznál łwiat iijze iá miluię oyttza mégo/ a iako mi dál przykázaniję/ tako czynię. *OpecŻyw* 97; *HistRzym* 75v; [Jezus] Obiecał z łálki káždego zbáwić/ á wiara żywą w Duchu nápráwić/ kazał Ewánieliey vczyć. [...] Mowiac im: Idźcie po wślytkim świecie/ w męce mey zbáwienie vkázuyćie/ kto vwierzy, tego okrzćicie. Pan IEzus im to przykazanie dał/ á przed nimi widomie się precz brał *ArtKanc* G14.

»przestąpić (a. przestępować) przykazanie; przykazania odstąpić, przestąpienie; przestąpione przykazanie« [szyk zmienny] (14;1:2;1): Oto iuż miły panie czas miłofierdzia przichodzi/ racziż się iuż łmilowatz ij zapomnietz/ iż pierwśly człowiek przikazanię przestąpił *OpecŻyw* 1v; *PatKaz I* 5v; Zkarał [Bóg] zonę Lochowe [lege: Lotowę] gdi się obeizrała á przestápyła przykazanie [tj. *nakaz Boga, by Lot i jego rodzina nie oglądali się za siebie po wyjściu z Sodomy*]/ przemieniła się w łup łolny. *SeklKat* H4; *RejKup* p5; ná konyec [...] łtał łye był człowyeck z przybytku y łyná bożego/ łędem [tj. *naczyniem*] y nyewolnikyem czártowłkim (ná ktorego námowę przykazánya bożego odstąpił) *KromRozm III* B; *MrowPieś* A3; *RejWiz* 86; *BielKron* 1v; kážde ciało ktore się kolwiek rodzi ná ten łwiat/ ielł pod przekłętwem ielł pod grzechem/ á zázwdy w niełáłce Páná łwoiego. Który gniew á kthora niełáłká/ przypada ná nas łpráwiedliwie prze ono niepołłufzeńłtwo przodkow náłzych/ ktorzy ielłcze w Ráiu przestąpili przykazanie Páná łwe^{go} *RejPos* 152v, 49, 53, 149v, 200; *KuczbKat* 375; *WerGość* 207; Náđ to z nimi [Bóg z pierwszymi ludźmi] y Tełłáment vczyłł dla tego/ oznáymiłszy łpráwy wślytki im vmysłu łwego/ aby nie przestępowali przykazánya iego. *ArtKanc* N11 [*idem* *MrowPieś*], D17v; *KołakSzczęśł* C3; [*BielKron* 1551 1].

»strzec przykazania« (1): A gdy łiedzyeli v łtołu/ łłtał się łłos do Proroká Gádá: Iześ nie łtrzegł przykazania Pánłkiego/ nie będzie twoie ciało w grobie leżáło miedzy oycy twemi. *BielKron* 83.

»wzgárdzić przykazanie« (2): [Adam] zwiedzion przez Ewę/ to ielł przez zmyśłność/ á nie przez rozum/ wzgárdził przykazanie boże. *HistRzym* [89]v; *RejPos* 200.

[»przykazanie wziąć«: Ia Ezbrás przykazanie wziáłem [*praeceptum accepi*] od Páná ná gorze Oreł/ ábym łłedł do łudu Izráelłkiego *Leop* 4.*Esdr* 2/33 (*Linde* s.v. *przykazać*).]

»zachować przykazanie« (1): A kto cię obnáżył/ rzecze P. Bog/ iedno grzech twoy: poznałes łos ielł łam z łiebie/ gdyś moię łálkę vtrácił: niezáchowaleś przykázánya mego/ á łmiałes ielł zákázány owoc. *SkarŻyw* 262.

Wyrażenia: »przykazanie boże, Pańskie, Pana łw(oj)ego, wiecznego Boga, Pana Jezu Krysta« = *praeceptum Dei Vulg* [szyk 19:2] (11:4:4:1:1): *PatKaz I* 5v; [*Apostołowie*] Myeli dobrze ná pámyęci

y ty fłowá Dawidowe/ y lámego páná Yezu Kryftá przykazánye/ iż im nye pifác/ ále vczyć á kázác rofkazał. *KromRozm II* h2; *KromRozm III* B; [czart ujrzał Ewę w raju] pokuśił fie pirwey o nię/ iákoby mógł przez nię zruľzyć á odiać nieśmiertelność człowieczá/ gdyby przeřtąpiłá řwownie przykazanie Páńkie *BielKron* 1v; czárt rzekl [!] Izáákowi áby nie chodźił [na górę]/ bo cie óciec tám ma zabić á řpalić. Izáák fie rozniewał ná czártá/ pochwyćił kámiień dał czártowi w czoło/ áby nie przekazał przykazania Bożego *BielKron* 457, 83; A gdyż [Adam] vmárl przez grzech który vczyłił przećiw przykazaniu boże^{mv} řtráćił ray/ y wľzytek rodzay ludzki po nim. *HistRzym* 75, [89]v; Tu wnet [gdy Bóg stworzył pierwszego człowieka] zły duch/ który fie iefzcze nádziewał przydź ku pirwľzey ľálce v niego [Boga]/ poruľzon zazdrořciá gdy vyrzał w tákowney waźnořci onego człowieka v niego/ nie przeřtał ták dľugo okoľo niego figłowác/ że gi zwiodł á zdráďził/ iż fie vniořł zá chytremi namowámi iego/ á przeřtąpił ono przykazanie Páná řwego. *RejPos* 49, 149v, 152v, 200; *KuczbKat* 375; Adam poki pilnował przykazania Bożego w Ráyřkich rofkofzách mieřzkał/ y wľzyřtkie źwierzętá [!] niebieřkie/ ptařkowie/ y ryby morřkie/ y inne źiemřkie źwierzętá onemu sľużyły. *KoľakSzczeńł* C2v, C3. Cf *Wyrażenia przyimkowe*.

»przykazanie řwięte« (1): nářzy pierwľzy rodźicy/ Adám y Iewá/ dla przeřtápienia y zgwáľcenia przykazania iego řwiętego/ w Ráiu vtráćili řłáchetność náture *WerGość* 207.

[»[od kogo] ustawione przykazanie«: Ale iż od Bogá řvtáwione przykazanie przeřtápiłi zdał ie Bog ná řmierć/ y ná cierpienie řziemřkich trudnořci *BielKron* 1551 1.]

»zgwáľcone przykazanie; zgwáľcenie przykazania« (1;1): ktore [pierwszych ludzi] kiedy po przeřtápienym y zgwáľconym Bożym przykazaniu řłyřzyř być okrutnie zgmorione/ y řtrářliwym onym wyrokiem przeráźone: [...] *KuczbKat* 375; *WerGość* 207.

Wyrażenia przyimkowe: »wedľug przykazania« (1):

~ *Wyrażenie*: »wedľug przykazania wiecznego Boga« (1): A onemu który mocen ieřł potwierdźić was [...]/ wedľug przykazania wieczne^{go} Bogá [secundum praeceptum aeterni Dei]/ ku pořľuřzeńřtwu wiáry/ [...] Sámemu mádremu Bogu przez Iezufa Kryřtuřá ktore^{mv} czeńć/ y chwaľá/ ná wieki wiekom. Amen. *Leop Rom* 16/26. ~

»z przykazania« (6): *OpecŻyw* 90; A thy wody [potopu] z przykazania twoiego odeyďá [Ab increpatione tua fugient]/ [...] á od zwięku gromu twego zľękná fie. *WróćŻoľł* 103/7.

~ *Wyrażenie*: »z przykazania Pańskiego, bożego, Pana« (2:1:1): A ták Noe gdy mu było pięć řet lat/ s przykazania Bożego budował okręt/ iáko go naucźono. *BielKron* 4v; Tego czářu Iozue s przykazania Páńskiego obrzázał dzyeći/ ktore fie były zrodźiły ná puľzczy/ męřkiego pogľowia. *BielKron* 47, 84; *RejPos* 276v. ~

»przećiw przykazaniu« (2): Adam z Iewá gdy miał wielkie vćieřfenie w Raiu/ Iadľcy Iabľka przećiw przykazaniu *SekľPieř* 15v.

~ *Wyrażenie*: »przećiw przykazaniu bożemu« (1): Ewá przyřzwoliłá á iádľá z drzewá wiadomořci przećiw przykazaniu boże^{mv} *HistRzym* 75v. ~

»nad przykazanie« = niezgodnie z przykazaniem, inaczej niź jest nakazane (3): Náďáb y Abiu řynowie Aaronowi wzyřáwľzy káďzidľnice co imi káďzá/ wľóżyli do nich ognia inego nád przykazanie/ nie

z ołtarzá ktory przykazano/ przeto ie ogień zaráził ktory wyfzedł od Páná aż pomárli. *BielKron* 38; *RejPos* 217v.

~ *Wyrażenie*: »nad przykazanie boże« (1): Teżci máła rzecz fye widzyáá w ráyu yáblká vkuśić z drzewá vmyeyętności dobrego y złego/ ktore nye mnyey od Bogá było łtworzone/ yáko inłfe. A yednáł iż fye tego Yádam z Yewą nád przykazánye Boże ważyli/ cyęfzko zgrzełfyli. *KromRozm I* O2. ~

γ. *O nakazie diabła* (1) :

Zwrot: »przykazanie pełnić« (1): ktorykolwiek zwas Papieżowi przyięga/ musí rád nierad Oycu kłamcy Dyáblu fluzýć/ iego przykazánie pełnić *KrowObr* 132.

b. *Zalecenie, upomnienie, rada* (7) : [*Franciszek Spiera zwraca się do ludzi uczonych*:] Iaciem się Chriřtufa zaprzáł/ Kažécieli mi wierzyć? Iřciēc niemogę/ ieřtemci nieprzyiaciełem ořádzon/ wałze przykázaniē/ ieřt mi niepodobné *MurzHist* E4v.

przykazanie czego [= *dotyczące czegoś*] (1): Rzekł Socrates, dwioe [!] ieřt przykazania mądrořci iedno aby milczáł, á drugie aby łie vczył mowić. *BielŻyw* 50.

Ze zdaniem przydawkowym (2): *BielŻyw* 50; A tak wonych naukach należacych [!] wolnemu człowiekowi [*tj. w naukach wyzwolonych*] drogę á przikazania czego mamy nařładowac albo czego łię mamy wiárowac/ á w Philořophiey przykłady naiduiemy. *KwiatKsiąż* H3.

W połączniu szeregowym (1): Cořz tedy o mądrořci za rořłádek dámy/ ktora łtak okwitych á wielkich rzeczy powřtáie/ w ktorey/ náuki wřziřtkiego żywota/ przykazania/ y racyie zámikáią łię? *KwiatKsiąż* E2v.

Zwrot: »przykazanie przestępowac« (1): Niegdy niemocni ten obyczáy mieli, lekarzow pořłuchać á im poddani być, przykazania ich nieprzeřtępuiąc *BielŻyw* 139.

Wyrażenia przyimkowe: »wedle przykazania« (1): Potrzebá też ieřt tego nieodmienna káždemu/ áby łie wedle przykazánia Apořtolřkiego pilnie łam włobie pierwey řprobował y dořwiadczył. (–) To probowánie iákie być ma/ vczy nas ták Kořćioł Powřzechny/ ábychmy bez wielkiej vcćiwořci y řwiátołliwořci nieprzyřtępowáli: á czuiác ná się iálikolwiek grzech řmiertelny/ bez řpowieřdzi y řłuzney pokuty do tego chwálebnego Sákrámentu przyřtápić nie řmieli. *WujJudConf* 177.

»z przykazania« (1):

~ *Szereg*: »z rozkazania i przykazania« (1): Aczinięc to [*tj. uczyć i piřzć o rzeczach waźnych w prosty sposób*] niezwymřřlu mego Ale z rořkazania y przikazania Pawła řwiętego Ktorey vczi Dizatkam [!] młodim naprzod dawać miekke a řłotkie pokarmy to yeřt znořną aprořta naukę wedłuk prořtego rozumu Ludřkie⁸⁰ *RejKupSekl* a3. ~

2. *To, co poleca się do stałego przestrzegania lub/i powszechnego stosowania; reguła, przepis, zasada, prawo; praeceptum* *HistAl*, *PolAnt*, *Vulg*, *Modrz*, *Cn*; *mandatum* *Vulg*, *PolAnt*, *Modrz*; *lex* *Vulg*, *Cn*; *eloquium*, *imperium*, *iudicium*, *sermo*, *verbum* *Vulg*; *decretum*, *edictum* *Mqcz* [*w tym czyje* (826): *ai poss* (416), *pron poss* (248), *G sb i pron* (162)] (1250) : *Decretum*, Ořádzienie/ Przifáđ. *Dekret*/ *Przedřiewięćie*/ *Przikázánie*. *Mqcz* 49a; *Edictum*, *Mándat*/ *Dekret*/ *Vřtáwá*/ *Przikázánie*. *Mqcz* 87b.

Zwrot: »przykazanie dawać« (1): *Praecipere*, *id est*, *instruere*, Náuczáć y *Przikázánie* dáwac. *Mqcz* 36c.

Szereg: »mandat a przykazanie« (1): Edico, Przikazuyę/ Decretem/ Mándatem á przikazániem co zágradzam *Mqcz* 87b.

a. *O przepisach, prawach danych przez Boga; testamentum, testimonium Vulg; pactum PolAnt* (1187) :

α. *Człowiekowi, w tym również Maryi, Jezusowi i wyjątkowo aniołom* (1183) :

αα. *Pojedynczy nakaz dotyczący określonej sfery, też poszczególne punkty Dekalogu* (387) : Pan Bog wtym przykazaniu [*tj. w pierwszym*] przikazuie abyśmy niemieli ynego boga nadeń *SeklKat* D2v; Yako rodzicy maią wielką ciężkość wychowywaić dziatki swoie/ Tak ze tez dziatki powynny tak zprzirodzenia/ iako y dla tego [*tj. czwartego*] przikazania wżiſtki wczefnoſcy czynić rodzicom ſwoim *SeklKat* H, Ev, E2, E4, Iv, I2, K3v, Mv; *KromRozm I* L4; *MurzNT Matth* 22/36, 38, 40; Są przykazánya nyektore/ ktore ſłużą ku ſprawowányu obyczáyow y woley ludzkyey/ yáko ſye człowyek przeciw Bogu y bliźnyemu zachować/ á czego wyſtrzegąć ma: ktore przykazánya nye ſą właſne zakonu żydowſkyego/ ále od początku przez Bogá wſercach y w rozumyech wſſech ludzi ſą yákoby wſſczepyone *KromRozm II* k2; A ták od tákyego przykazánya [*miłości Boga i bliźniego*] nas Páweł y drudzy Apoſtołowye nye wyweli. Acz to też nam oznáymuyá/ iż tákye przykazánye myſli y żądź náſſych/ woley bożey przeciwnych/ powſcyágnąć nyemoże/ y owſſem ye nyeyáko pobudza *KromRozm II* k3; Acz ſye ku onemu myeyſcu y ſkrzyni bożey nigdy yuż przywroćić nyemáyá/ wedle prorocwá Danielowego/ to znák/ iż yuż konyecznye kápłáńſtwo ono [*Starego Testamentu*] y ofyáry wſtály/ á nye wyeczne to przykazánye było *KromRozm II* l; Abowyem piſſe Páweł S. do Rzymyánow: Co kolwyek zakon mowi/ tym mowi ktorzy ſą pod zakonem. A to tu nye wymuye tákye álbo owákye przykazánya/ ále o wſſyſtkich wobyec powyeda/ iż tych tylko obowyęzuyá/ ktorzy ſą pod zakonem *KromRozm II* n, k2, k4, k4v [2 r.], y; *KrowObr* 130v [4 r.], 131; Pan záſię głoſno woła w przykazániu ſwoim/ Abyſ nie był morderzem nád bliźnim nád twoim. *RejWiz* 134v; Ieſliżeby lud oney ziemie te^{go} zá niedbał/ á lekce ſobie tho przykazánie moie ważył/ ták żeby wypuſcił człowieká te^{go} ktory ofiarował z plemienia ſwego báłwánowi Moloch/ á niechćiałby go ſtrácić: Záſtáwię thwarz ſwą przeciwko człowiekowi onemu *Leop Lev* 20/4; ſpytał go [*Jezusa*] ieden ſnich [*faryzeuszów*] Doktor zakonny/ kuſſąc go: Miſtrzu/ ktore ieſt przykazánie w zakonie naywięſtſze? Powiedział mu Ieſus: Będzieſz miłował Páná Bogá twego/ z zupełnego ſercá twego/ y ze wſzyſtkiey duſſe twoiey/ y ze wſſyſthkiego rozumu twego. To ieſt nawięſtſe y napierwſſe przykazánie. A drugie też ieſt temu podobne. Będzieſz miłował bliźniego twego/ iáko ſam ſiebie. W tym dwoygu przykazániu/ záwieſił ſie wſſyſtek zakon y Prorocy. *Leop Matth* 22/36–40, *Ez* 43/11; *RejAp* 29v; Bo ácz tho było frogie roſkazánie iego/ ábychmy byli poſłuſzni rodzicom ſwoim [...]: Ale to coby było nád wolą Bogá Oycá náſzego/ nie tylko ábyſ w tym poſtronnego człowieká miał poſłuſzen być/ ále nas y s tego przykazánia ſwego wypuſcił *RejPos* 39, 229v, 230; á wtym onę ſummę zakonu o miłości Bożey/ áby człowiek wypełnił: Miłuy páná Bogá twego ze wſzyſtkiego ſercá twego [...]. Ktemuć wiodą to troie przykazánié [*tj. trzy pierwsze przykazania Dekalogu*]: które człowiekowi Páná Bogá przed oczy kładą. *BiałKat* 51, 48v, 53v [3 r.], 61; Bo/ iáko S. Iákub Apoſtoł powiedział/ ktobykolwiek wſzyſtek Zakon chował/ á vpadłby w iednym przykazániu/ wſzyſtkiemu winien zoſtánie. *KuczbKat* 205; Tákte też y on krzywo przyſięga/ ktory ná to przyſięga co rzeczą prawdziwą być rozumie/

choćby ona fałszywą była [...]. Bo acz taka przysięga/ z myślą y z rozumem iego się zgadza/ przedśie on temu [tj. *drugiemu*] Przykazaniu winien zołtawa. *KuczbKat* 290; tedy dobrze Pleban wczyni gdy wżyltko to [tj. *trzecie*] Przykazanie ktore słuźnie ná czterzy części rozdzielic się może/ po słowku pilnie wykładać będzie. *KuczbKat* 295; Więc Przykazania tego [tj. *szóstego*] ieft moc [tj. *wymowa, sens*] dwoiaka. Iedná/ którą się iawnie cudzołstwo zákazuie: á druga/ ktora się tak ma rozumieć/ ábyfmy duźną y cielefną czyfstość chowáli. *KuczbKat* 320, 275, 285, 295 [5 r.], 300, 304 (33); *RejPosWstaw* 41v; Iuż ia ręczę że káždy męftwo fwoie zgubi/ Kto czyie włafne weźmie Bog tego nie lubi. Y frodze tego broni w przykazaniu fwoim/ Byś dał pokoy cudzemu ráczey się cieśz twoim. *PaprpPan* Ff3v; Ale miedzy wżytкими rzeczámí naywięcey godzi się/ áby [...] rozmyślálfmy w fercu przykazanie miłtrzá náfzego: ktore nam rofkázuie/ ábyfmy drugim tego nieczynili/ częgo niehcemy áby nam czyniono. *ModrzBaz* 77v, 77v; *CzechEp* 118; *WerGość* 258; Zem was kupił [tj. *odkupił*] ná to pámiętaycie/ w náuce mey przez wżyltek čás trwaycie/ á miłość chowaycie/ to me przykazanie pámiętaycie. *ArtKanc* P7v; *Poprzeday wżytko co mafz* [*Luc* 18/22].) Nie ieftci to przykazanie/ ále rádá: ktorey zakonni ludzie náśláduią. *WujNT* 271; Czci oycá twego y mátkę twoię: (ktore ieft pierwfe przykazanie z obietnicą) ábyć się dobrze dźiało/ y ábyś był długiego czáfu ná ziemi. *WujNT Eph* 6/2, *przedm* 39, *Matth* 5/20[19], s. 21, 80, 81 *marg* (24); *PowodPr* 58, 74, 79; [(*marg*) Przykazania á rády/ iáka ieft rozność. (–) Przykazanie á rádá tym fą od liebie rozne/ iże przykazanie potrzebne ieft áby pod fumnieniem było chowane/ od káżdego komu ieft dáne. Ale rádá ieft wolna przyiąć álbo nieprzyiąć/ nic w tym nie obrázi Pána Boga człowiek *GilPos* 321v (*Linde s.v. przykazać*)].

przykazanie czego [= *co nakazujące, zalecające*] (4): potrzebá/ áby ci ktorzy po Krzcie duchowny żywot wieść poczynáią/ czyiey wierze y mądrości poleceni byli/ fładby przykazanie Chrześcijánfkiey pobożności poiąć/ y we wżyltkim nabożeńftwie wpráwieni byc [...] *KuczbKat* 130, 315; *Słowo skrocone* [*Rom* 9/28].) To się rozumieć może ábo o słowie wcielonym [...]. Abo o słowie y zakonie Moyzefzowym/ ktory fkrócił Pan Bog/ kiedy miáfto onych wżytkich ceremoniy zakonnych/ dał krociuchne przykazanie wiary y miłości. *WujNT* 557, 827.

przykazanie czego [= *gdzie podane*] (10): Bowiem ani w kunfcie ani w fądzie, ani gdzie indzie fgać nie słuźa nam, ktorzy prawą drogą żywota ifć chcemy, wiedząc iż nam wżelka leż zapowiedziana przykazanim Ewangeleij. *BielŻywGlab nlb* 11; DE VIOLENTIIS, Z ftrony drugiego przykazania wtorey Tablice Dekálogu: NIE ZABIJAY. *SarnStat* 603, 498, 510, 511, 586, 629, 643, 708; *PowodPr* 54.

przykazanie około czego (2): A tak y takowe przykazánya zakonu ftárego około káźni wyftępnnych/ y ine fądowne nye fą fkáżone od páná Kryftufá/ ále popráwyone. *KromRozm II* m3; ZA tym Przykazaniem około nie požádania rzeczy cudzey/ ono też drugie idzie ktore nam zákazuie ábyfmy cudzey żony niežádáli. *KuczbKat* 350.

przykazanie z strony czego (1): Co rozumieć o przykazaniu z ftrony Dźieięćin. *LatHar* 126.

[*przykazanie na co* [= *dotyczące czego*]: Bo ieftliby był Bog [tj. *jeśli Duch Św. byłby Bogiem*] tedyby go z początkn [!] wierni iáko Boga iednego przyzywáli. Y owfzemby ná to było w piśmie przykazanie: iáko ieft ábychmy Boga przyzywáli/ weń wierzyli/ iemu się fámemu kłániali *BudArt* b3v.]

przykazanie o kim (1), o czym (19): Na wktorey [!] [tablicy przykazań] pan bog przikazuie á byľmy ľwego blizneigo [!] miľowali iako ľami ľiebie á otim ielt ľiędmioro przikazanie Boże na wtorey tablicy napiffane *SeklKat* H; O nyektorych rzeczach teź pan [tj. *Chrystus*] ľam ácz przykazánye/ ktorego ľye odľępować nyegodźi/ ále docześne áľbo nye wľyľtkich nas dotykáyące daľ *KromRozm II* x4v, k4v, x4, x4v; Iź iefľi ielt ľľufźna rzetz/ áby wľtawá o tzyľtości kápláńľkiey byľá zepľowána/ dla te⁸⁰ iź ielt wiele káplánow nietzyľthych/ y niepowsięgliwych. Tedyby teľz y zakon małżeńľtwá muľiał być zepľowan/ dla tego/ iź ielt wiele małżonkow cudzoľoźnikow. Táľ y przykazánie Boże/ ktore ielt o złodzieyľtwie mężoboyľtwie y pijańľtwie? *KrowObr* 227; O pánnách [tj. *o dziewiectwie w ogóle*] przykazánia Pańľkiego niemam/ wľľákoź ráďę dawam [...]. Mnimam [...]: Iź dobrze ielt człowiekowi táľ być. *Leop* 1.*Cor* 7/25; *LeovPrzep* Iv; Niebyľóć potrzebá ľynóm/ y dźiatkóm/ roľkazowác czynić to/ co z przyrodzenia powinni [tj. *ustanawiać czwartego przykazania*]: (bo iáľo o wychowániu dźiatek rodźice przykazánia niemáia/ á wźdy powinowáćtwá ľwé przyrodzone przeciwko nim czynia: táľci by y dźiatki miały się rodźicóm zachowác) *BiaľKat* 53v; *KuczbKat* 195, 320 *marg*; *LatHar* 126 *marg*; *WujNT* 237, *Ioann* 13 *arg*, s. 362, *Ioann* 15 *arg*, s. 790; Zoľtáły nam ielźcze drugie przykazánia Pańľkie w wtorey tablicy Dekáľogu/ opowinnościách [!] ku bliźnim náľzym. *PowodPr* 58; *SkarKaz* 43b; *SkarKazSej* 670a.

Ze zdaniem przydawkowym [w tym: aby (11), iź, że (2)] (13): *OpecŻyw* 95; *TarDuch* B8v; Naprzod mamy baczic na przikazanie boże ze pan Bog przikazaľ abyľmy go proľfili áľbo mu dzieľkowali *SeklKat* S; Bo żydowie maiąc to przykazánie *Deut.* 6 i 10. aby iefľiby przyśięgać mielĳ/ na jmię ľamégo pana ľľufźnie przyśięgalĳ a przyśięgi iśćilĳ/ oni [...] wymyľlili rozmaite przyśięgi na niebo na kośćióľ/ na oľtárz i inľże *MurzNT* 20v; A to przykazánye mamy od Bogá/ kto bogá miľuye/ áby y brátá ľwego miľowaľ. *KromRozm II* k3; Vkaľz że ty tedy przykazánie/ y ľthárego y nowego Teľtamentu/ iź Bog tzyńić/ poľwięćać/ y ľtáwiáć/ obrázy w kośćielech krześćijáńľkich roľkazaľ? *KrowObr* 109; A to ielt przykazánie iego [Boga]/ ábyľmy wierzyli w imię ľyná iego Iezufa Chryľtuľa/ á żebyľmy ľie zobopolnie miľowáľi *Leop* 1.*Ioann* 3/23, *Ioann* 13/34; *BielKron* 36; *RejPosWstaw* [143⁴]; Toć ielt przykazánie moje; ábyście się ľpoľecznie miľowáľi/ táľ iáľom *ia* was vmiľowaľ. *WujNT* *Ioann* 15/12, *Ioann* 13/34, 1.*Ioann* 3/23.

Z przytoczeniem (18): *crus* [lege: Krystus] yey myľy ľyn daľ byľ yuľz przykazanye Ioannis Soľtego c: yeno kto nyepozyuaľ czyaľa czľouyeczego a nyepyl by krwy yego nyema zyuota wľoby y *PatKaz III* 137; takowe przikazanie y zaplatę iego iáľnie pan Chriľtus racziľ powiedzieć. *Mat.* v. cap. rzekąc ktokolwie rzecze bratu Racha/ áľbo ľzalencze/ godzien ielt ľádu áľbo ognia piekielnego *SeklKat* Iv; daľ [Bóg] to przikazanie rodziczom náľzym. *Gene.* j. mnoľcie się á napeľnaicie [!] ziemie *SeklKat* L, F3v, M4; *GroicPorz* y4; *KrowObr* 110v, 111v [2 r.]; *RejPos* 230v; Obácz teź/ iáľo ćie Pan nápomina pamieťać ná óno przykazánié/ Imienia Bożego niebrać ná dárémność. *BiaľKat* 206; *KuczbKat* 275, 325; *CzechEp* 239; Dwoie naprzednieyľze przykazánie zakonne. Miľowác Pána Bogá/ ze wľzyťkiego ľercá ľwego/ duľze/ myśľi/ y śily/ á bliźniego iáľo siebie ľámego. *LatHar* +++; *WujNT* *Mar* 12/29, s. 362, 828.

W poľczeniu z liczebnikiem porządkowym [caľość ma charakter zestawienia] [liczebnik + przykazanie (73), przykazanie + liczebnik (5)] (78): Iezu kthorys thwoiemu przykazaniu dwanaľtemu [tj. *będziesz*

miłował bliźniego swego jak siebie samego] radę ku doskonałości Ewanielijey przydał. {miłuj} fie nad {nami}. *TarDuch* B6; O tym też {sołte y dziełate} przykazanie boże vczy/ abyłmy nieczynili grzechv nieczistego *SeklWyzn* f3; O pyrwłzwym [!] Bożym przykazaniu. Niebedzież miał Bogow ynnych krom mnie *SeklKat* D2v; Ktoreż fą dobre vczinki tego pyrwego Bożego przykazania. *SeklKat* D3v; Dalemczy naukę czwartego przykazania á byłmy to czyniły y placzily czo nacziy {tan} prziflufza/ á czołmy/ zrofkazania Bożego powynny *SeklKat* I; požądanie yafnie zakazał wdziewiatym/ y wdziewiatym przykazaniu {woym} *SeklKat* Kv, B3, E3v, E4v, G, G2 (22); *LubPs* S4 [2 r.]; Abowiem Pan Bog mowi/ w wtorym przykazaniu {woim/} ktoreście wy byli wymázáli. Nietzyn {obie} Ryciny albo iáko wy mowicie Obrázu/ áni żadnego podobieńtwa/ ktore ieft ná niebie wzgorę/ y ktore ná ziemi niško [...] *KrowObr* 110v, 111v; Piérwżé przykazanie Ia ieft pan Bóg twóy/ którym cie wywiódł z Egiptu/ z domu niewolftwa: Nie bédzież miał bogów inłzych przedemną. *BialKat* 43v; Wykład piérwżego przykazania *BialKat* 45v {p, 48v [4 r.], 54 {p, 56 {p, 58v, 59 {p (16); *KuczbKat* 270, 280 {p, 300 {p, 306 {p, 311 {p (10); *WujJud* 46 [2 r.], Mm7v; A też [Jezus] {am} iáwnie powiedzieć raczył że nieprzyzedł ku {kázenin [!] onego wiecznego zakonu pálcem Bożym napiśanego/ w którym Przykazanie wtore znákomicie á {rodze} obrázow wólzelákich zákázuie. *WujJudConf* 46; *CzechEp* 239; *WujNT Matth* 5 arg [2 r.]; *SarnStat* 99, 517; W tymże piątym przykazaniu zákázuie Bog obrázy bliźniego ná {ciele} iego: á naywięcey przelania krwi ábo mężoboyftwa. *PowodPr* 67; Nádewfzytko więc przeciw temu {sołtemu} przykazaniu/ przekłéte opilltvo bárzo ieft {zkodliwe}. *PowodPr* 71, 39, 47 [2 r.], 49, 50, 58 [2 r.] (14); *SkarKaz* 43b.

W połączeniu z przymiotnikiem odrzeczownikowym określającym zakres nakazu (12): W ktorey myerze yeft dzyefyćyoro przykazánye Boże/ y ine {ákowe/} ktore zowemy {ácińłkim} yęzykyem moralia praecepta/ yákoby rzekł/ obyczáyne przykazánye. *KromRozm II* k2v; Trzećye przykazánye zakonne fą/ ktore zową iudicialia/ to yeft {ádowne} *KromRozm II* l3v; Cokolwyek zakon mowi. {c}. nye o Moizełłowym tylko/ ále o wólłelákim zakonye/ á {ák y o przyrodzonym z ktorego obyczáyne przykazánye/ wólłytkye ludźye obowyęzuyące/ pochodzą/ mogło by być rozumyano: A owo drugye/ iż krzełciyánye nye fą pod zakonem/ wlałtnye o żydowłkim/ to yeft/ obrzędnym telko á {ádowym} przykazányu *KromRozm II* nv, k2 marg, k3v, k4, l4, m3 [2 r.], nv; Ale wolność Chrzełścijáńłka należy [...] w wyłwobodzeniu od iármá ceremoniálnych y {ádowych} przykazań zakonu {tárego}: ktorego áni oycowie {tárzy} znośić nie mogli. *WujNT* 661.

W przeciwstawieniu: »przykazanie ... zakazanie« (1): óni zásię [tj. Izraelczycy] iáko zwyciężce/ {iefzyli} się z łupy Egiptłłkimi: przyłzło do tego pánłłkie przykazanie [„Nie zatrzymawaj płacej robotnikowi twemu do zarania” (*Lev* 19/13)]/ zákazanie niebyło: á przeto nic w tym nie wyłtąpili *BialKat* 63v.

W charakterystycznych połączeniach: przykazania(-e) ceremonijalne, obrzędne (2), obyczajne (5), sądow(n)e (6); żydowskie przykazania; nagłowniejsze przykazanie, namniejsze (4), (na)pi(e)rwsze [= najwaźnejsze, największe] (6), (na)przedniejsze (przednie) (ze wszech, ze wszytkich) (6), wielkie (na(j)więtsze) (w zakonie) (11); doczełne przykazanie, jawne, krociuchne, stare (2), wieczne (2); przykazanie chrzełścijáńłskiej poboźności, miłosci (3), wiary; przykazanie ewanjeleji, piérwszej (wtorej, drugiej) tablice (*Dekalogu*) (9), Starego i Nowego Testamentu; przykazanie(-a) o czci ku rodzicom, o

dziesięcinach (z strony dziesięcin) (2), o grzechu nieczystym, o mężobojstwie, o miłości (bożej, społecznej) (5), około niepożądania rzeczy cudzej, o ofiarach, o pijaństwie, o pokucie, o powinnościach ku bliźnim, o siódmym roku odpoczynienia, o złodziejstwie; dobre uczynki przykazania (12), moc [= sens] (4), nauka, powinności, (zwirzchowne) używanie (3), własność, wykład(anie) (13), wyrozumienie; przykazaniem zakazany; miłość w przykazaniu; przykazanie(-a) mówi [o kim] (2), [na kogo] należy, rozkazuje (2), uczy, zakazuje (9), [co] w sobie zamyka(-ją) (4); uczyć przykazania, zapamiętać [= zapomnieć]; od przykazania [kogo] wyjąć; z przykazania nauczyć się (2), wiedzieć, [kogo] wypuścić; przykazaniu winien zostawać (2); [czego] przeciw przykazaniu się dopuszczać; przykazanie(-a) bluźnić, lekce sobie ważyć (poważać) (2), mieć na dobrej bacności, odmieni(a)ć (3), pamiętać, powiedzieć, wiedzieć, wykladać (2); baczyć na przykazanie, pamiętać; przykazaniem zabraniać, zakazować; w przykazaniu(-ach) [co] baczyć (2), naśladować [kogo], powiedzieć, przykazować (3), zakaz(ow)ać (5), zamykać.

Zwroty: »czynić, uczynki przeciw przykazaniu« (1:9): Ktore fą złe vczinki przeciw temu [tj. ósmemu] bożemu przikazaniu? *SeklKat* M2, D4, F, G2v, H2v, I2v (9); Kościół tedy nieczyni przeciw temu [tj. pierwszemu] przykazaniu/ fwęmi obrázy: gdy ich niechówa/ iáko Bogów/ [...] iedno ie ma ku nápomínaniu/ y ku okazaniu dobrodzieyftw/ naukę przez nie dawáiąc widomą wfzyftkich fpraw Bożych dla nas vczynionych. *BiałKat* 45v.

»przykazanie da(wa)ć; przykazanie(-a) (jest) (po)dane« = *mandatum dare* *Vulg* [szyk zmienny] (14;4): *OpecŻyw* 95; *PatKaz III* 137; Iezu kthorys nawięthfze przykazanie zwolennikom dał aby fie wfspołek miłowali. *TarDuch* B8v; *SeklKat* L; O ofyárach/ yáko máyą być ofyárowáne/ nye wfzyftkim żydom/ ále káplanom telko przykazánye dano yeft. *KromRozm II* k4v, x4v; *KrowObr* 111v [2 r.]; *Leop Ioann* 13/34; *BiałKat* 53v *marg*; A iż tá wnętrzna Pokutá/ iákośmy przed tym powiedzieli/ ku cności należy/ iálnie to nam ony częfte przykazania/ ktore o Pokucie fą podáne/ pokázuią. *KuczbKat* 195, 345 [2 r.]; *RejPosWstaw* [143⁴]; Przykazanie nowe dáię wam; Abyście fie fpołecznie miłowáli *WujNT Ioann* 13/34, *Ioann* 13 *arg*, s. 362, 557.

»grzeszyć, grzech(y) przeciw(ko) przykazaniu« [szyk zmienny] (12:11): Ktore fą złe vczinki/ albo grzechi przeciw temu [tj. drugiemu] bożemu przikazaniu. *SeklKat* F; kto fie phalfziwie obchodzy zbliżnym fwoym/ nie iedno ze fałfziwie nań niefwiatczy/ ale go też niebrony albo czcy iego gdi może/ grzeffy przeciw temu [tj. ósmemu] przikazaniu Bożemu. *SeklKat* M3, D4, D4v, F3 [2 r.], G2v, H2v (17); co kto flubue Pánu/ á niewypełni: bierze imię pánłkie nádáremność/ y grzeffy przeciwko wtóremu przykazaniu: które nie każe brąć imienia Bożego dármo *BiałKat* 374; Więc y ten też przeciwko Przykazaniu temu [tj. drugiemu] grzeffy/ ktory przyśięgáiąc obiecuie fie cokolwiek vczynic [!]/ gdyż wypełnić tego co przyrzekł niemyśli *KuczbKat* 290, 290, 351; *RejPosWstaw* [41⁴]; Przeciw temu [tj. pierwszemu] przykazaniu przedni á włafny grzech ieft báltwochwáltwo. *PowodPr* 28.

»gwałcić przykazanie; przykazanie bywa gwałcone« (2;1): K temu/ gwałci też on Przykazanie to [tj. drugie] y rozmyślnie grzeffy/ ktory ácz to przyśięga co ieft prawdą y rozumie że tak ieft/ wfzákże do tego przywodzić fie dáwa lekkim y z dáleká przywiedzionym domyśłom/ ktore podobno máło ku rzeczy flują. *KuczbKat* 290, 350; Bywa ielzcze toż wtore przykazanie Boskie gwałcone/ przywłafzczaniem/ pośiádaniem/ zátáiánieniem/ y niewydawaniem/ tego co raz Bogu/ y chwale iego do kościołow [...] było nádano *PowodPr* 49.

»przykazanie łamać« (1): Tobiem łámemu zgrzełzył/ á złość vczyńilem przed tobą (*marg*) [...] bo w káżdym grzechu/ iákiekolwiek się przykazanie Bofkie łamie. (–) *LatHar* 165.

»przykazania odstępować (*a. odstąpić*)« [*szyk zmienny*] (3): Krzcili też [*apostołowie*] dżyatki nyerozumne/ á ktore yełfcze wyerzyć nyemogły [...]. Nye odłtępowáliż wtym pánłkyego przykazánya/ ktory im pirwey vczyć/ potym krzcić kazał *KromRozm II* x2; Sam też przykazánya onego łwego/ Modłac łye ábyłmy nye wyle mowili/ odłtąpił/ gdy w ogrodźye przy dłułłłłym łye modlił *KromRozm II* yv, x4v.

»przełtąpić (*a. przestępować*) przykazanie; przestępcą, przestępstwo przykazania; występpek przeciw przykazaniu« = *praevaricari mandatum Vulg* [*szyk zmienny*] (7;2;1;4): ALe łynowie łráłłcy przełtąpili przykazanie/ y záchwyłili á łpofobili łobie nieco z onych rzeczy przekłęthych. *Leop Ios* 7/1; A ták ktoby przełtąpił iedurne z przykazania [*qui ergo solverit unum de mandatis*] tego namnieyłzego/ á ludzie ták vczył: ten namnieyłłym będzie zwan w krolełthwie niebiełkim. *Leop Matth* 5/19; A tám wnet pothym z rołkazania Pánłkiego á z zezwolenia onego wołłká włzytkiego/ był márnie łtrácon á vkámionowan on nędzny łákomiec á przełtępcá przykazania Pánłkiego [*tj. Akan, który wykradł część rzeczy należących do obłożonego klątwą łupu wojennego*]. *RejPos* 218, 217v; Przełtępcę Przykazania piérwłzého. *BiałKat* 48v *marg*, 18v; oto lud zgrzełzył y przełtąpił przykazanie moie. vkradli/ łklámáli/ y zchowáli pod ziemię rzecz zákazaná [*tj. przeznaczoną na ofiarę Bogu*]. *SkarŻyw* 502, 504; *Słtał się winien włzytkiego* [*Iac* 2/10].) Nie żeby ktokolwiek iełt złodzieiem/ był też mężoboycą y cudzołóznikiem: [...] áni żeby człowiek ták ciężko miał być karan zá przełtęptwo iednego przykazania/ iáko zá przełtęptwo włzytkich. *WujNT* 790, *Iac* 2 *arg*; Przeciw piátému przykazaniu Bożemu wyłtępkł. *PowodPr* 67 *marg*, 47 *marg*, 70 *marg*, 76.

»przykazanie przykazać« (1): y dla tego/ to piáte przikazanie przikazał [*Bóg*]/ á byłmy niezabály bliznego náłłego. *SeklKat* Iv.

»rządzić się, sprawować się wedle (*a. według*) przykazania« [*szyk zmienny*] (4:1): Czo za zapłatę dawa pan Bog tim ktorzi się rządzá wedle tego [*tj. czwartego*] przikazania iego. *SeklKat* H4, H4v, K, L; *Leop Deut* 12/1.

»przykazanie spełnić« (1): Aleć to przykazanie [„*Pijcie z niego wszyscy*” (*Matth* 26/27)] záraz Apołtołowie łpełnili ná teyże Wiečerzy. *WujJud* 178.

»ustawić przykazanie« (1): A iż to Pan bog baczył po Zydziech/ iż byli łkłonni ku bálwochwálłtwu bárzo/ chcąc ie od tego odwiełć á oderwáć/ włtáwił im przykazanie łwoie áby iednego Bogá chwalili *BielKron* 36.

»przykazanie (wy)pełnić« (6): daleko vyączzey łłuffáło ku czczy yego/ matką łwą [...] od grzechu by wen/ nye upadła zachouacz/ a to yzby przykazanye był uypelnył gđzye mouy czczy oczcza y mathką thwoyá *PatKaz I* 14; Obiecuie pan Bog łrogo się młczić nat timi y potomki ich do trzeciego y doczwartego pokolenia ktorzi tego [*tj. piérwszego*] przikazania niechczá pełnić/ á cziniá łobie yne bogy *SeklKat* E2, G; Tedy go [*św. Abramiusza*] łrodze gromić począł Biłkup mowiąc: wiele małz cnot/ Synu miły/ y dárow Bofkich/ opułciłś łwiát/ áleć iedney mym zdánim/ náwięłłzey cnoty niedołłáie: to iełt/ ábył łwą wołá y łamego łiebie opułcił/ á połłłżenłtwo/ náwięłłze przykazanie Boże/ wypełnił. *SkarŻyw* 235, 2; *SkarKazSej* 670a.

»(za)chować przykazanie(-a); przykazanie może być chowane; zachowanie przykazania« [szyk zmienny] (9;1;2): [Maryja] To dwoie prikázanié [tj. miłości Boga i bliźniego] chowaiątz/ tak richlo wlfytkich tznót nabyła/ iż ony wlfytki panny ktore fnią bogu flūżylý/ fwym tznótlivy^m żywote^m przeffla. *OpecŻyw* 1v, 32; *KromRozm II* k3; A ten iefzcze niech będzie vrząd Plebáńfki/ áby miał niektore mieścá pogotowiu z ktorychby dowody y pokazánia brał/ żeby do tego ludźie przywieś mogł/ áby to [tj. trzecie] przykazanie z chućiá y z wielką pilnością chowáli *KuczbKat* 300, 345 marg; *Iedno z tych przykazan namnieyfzych* [Matth 5/20].) Wey iáko ieft potrzebá nie tylko wierzyć/ ále y záchowác namnieyfze przykazanie. *WujNT* 21; Nie fáma wiára/ ále y záchowaním Bożkiego przykazánia mamy doftác żywotá wiecznego *WujNT* 237; Pánskie przykazanie może być chowane. *WujNT* 237 marg, 237 [2 r.], 664 [2 r.].

Wyrażenia: »przykazanie(-a) boże, Pańskie, boskie, Boga, Pana Chrystusowe itp.« = *praeceptum Domini Vulg* [szyk 77:37] (114): NÁfS mily pán Iezus maiątz dwanałcie lát fwé^{go} człowieczeńftwa/ chtzätz chowatz prikázaniję fwégo milégo oyttza. Poffel wedle zwyczáiu krolewfkié^{go} ij prikázaniá bożé^{go}/ na fwięto wielkonotzné do Ieruzale^m z matuchną ij téż z Iozefem *OpecŻyw* 32; O czyftołci tak rozvmiem/ acżkolwiek nie ieft boże przykazanie/ A wżak że komv ten dar bofki ieft dan/ ma gi barzo pilnie chować *SeklWyzn* f3; Niewiedziałem aby żądliwość cielefna grzech był/ bych fię był fprzykazania bożego nienavczył/ ktore zakazvie mowiącz/ niepożadał. *SeklWyzn* f3 [przekład tego samego tekstu *SeklKat* Kv, Q4], f3; Pyrwsze prikazanie páná náłzego. j. Niemaż mieć nadeń Boga y nego. *SeklKat* B3; ten dzień niedzielny zowiem fwięti/ dla tego iz fię fwiętych rzeczy mamy vczyć/ y czynić ie/ tak nanafze dziatki nalezi to przykazanie Boze na flugi niewolniki poddane/ iako y nanas/ a byľmy fię wżilczy wten dzień/ odłoziwfzy robotę/ fwiętych rzeczy vczili *SeklKat* Gv; Ti fá dobre vzzinki [!] tego prikazania bożego abyľmy poczciwie zily wftadle małżeńfkim miľuiác fwoię zonę wlaľną *SeklKat* Kv; Zkarał [Bóg] duchowne/ duľzną flepotá yľż wiedząc prikazanie boże niechcza wiedzieć pod pokriwká czyftołcy wcieľfnich nieczyľtych grzechach iako w blocie po vľzy leżá *SeklKat* K4, D2v, D3, D3v, D4, D4v (49); *KromRozm II* x2, x2v; *LubPs* S4; Ma ná ten čás mieć ná dobrej bácznoľci Przykazanie Boże/ Nie bierz ná dáremno Imienia Bożego. *GroicPorz* y4; *KrowObr* 111v, 227; *Leop* 1.*Cor* 7/25; K temuć theż Zydowie należec powiadaia Bogá wfzechmogącego przykazanie/ o śiodnym roku odpoczynienia *LeovPrzep* Iv; *RejPos* 218; *BialKat* 63v, 206 marg; A nawięcey niech to roľkázuie Pleban/ iż mamy w vćciwości miec oyce ktoregobykolwiek oni ftanu byli/ ále ty ofobliwie/ z ktorychefmy śie rodźili: o ktorych zwlaľzczá to [tj. czwarte] Przykazanie Boże mowi *KuczbKat* 305, 280 žp, 290, 300 žp, 306 žp, 311 žp (10); Bo iefli to zá poľpolite przykazanie Boże maćie/ co Pan rzekł do fámych Apoľtoľow/ Piyćie z tego wfzyľcy: Czemuż dźiatkam nierozumnym tego Sákrámentu nie dáiećie/ iefli wfzyľcy pić máia? *WujJud* 178; *RejPosWstaw* [41⁴]; Przetoż [Chrystus] fáma iáko fwemu práwu/ wziáwľzy ná fię flūżebne przyrodzenie/ podlega: y fáma będąc oboygá zakonu tworcá/ przykazanie oycowľkie wedle przyiętey náтуры peľni. *SkarŻyw* 2, 235 [2 r.], 504; *CzechEp* 280; *WerGość* 210; [fragment pieśni przeznaczonej na porę dnia przed świtaniem] Kury pieię tuż świtanie/ wľpomniľż ná vpominanie/ Kryľtowo przykazanie. Wľzem nam mowi byľmy czuli/ á przyścia iego czekáli/ á w pámięci go mieli. Bo nie wiemy przyścia iego/ wiecznogo, puľnocnego *ArtKanc* T4v; *LatHar* 165 marg; Przykazanie Páná Chriftufowe o miľości fpoľeczney

często powtorzone. *WujNT Ioann 15 arg*; Kto miłuje bliźniego iako sam siebie/ ten wżYTEK zakon wypełnił. Nie ieſt tedy rzecz niepodobna zachować Páńskie przykazanie. *WujNT 664, 237 [2 r.]*, 664 marg; *SarnStat 517, 643, 708, 714, 1267*; Przebieżmy tedy co nakrocey bydź może/ przednie przykazania Boże/ á obaczmy iako ſie im w Krzeſciánſtwie á zwłáſzczá v nas w Polſzce doſyć dzieie. *PowodPr 28*; Przeciw czwartemu Przykazaniu Boſkiemu/ ktore obrázy ſá ciężſze. *PowodPr 58 marg*; Szofte przykazanie Páńskie pod tytułem Cudzołoftwá/ zákázuie wſzelkiey pſoty/ y roſpuſty cieľſney *PowodPr 70*; Oſtátniego troygá Przykazania Bożego powinności/ iuż ſie też w przeſzłych [częſciach] nieprzepomináły [tj. były wymienione]. *PowodPr 80, 47 marg, 49, 58, 67 marg, 70 marg, 75*; *SkarKaz 43b*. Cf »wedle przykazania Pańskiego«, »z Krystusowego przykazania«, »przeciw(ko) przykazaniu bożemu«.

»przykazanie(-a) Dekalogu« (3): DE OCCVLTO: Y o pohámowaniu złych vczynek niektorych potáiemnych/ ktore w myſli á w łámey woley zoſtáią/ z ftrony oſtátniego boże⁸⁰ przykazania Dekálogu. *SarnStat 714, 99*; *PowodPr 63 marg*.

»przykazanie nowe« = *mandatum novum* *Vulg [szyk 5:5] (10)*: Dáię wam nowe przykazanie/ ábyſcie ſie zobopolnie miłowáli: iákom ia was miłował/ ábyſcie ſie y wy (ták) miłowáli ſpóleczenie. *Leop Ioann 13/34*; *RejPosWstaw [143⁴]*; *Przykazanie nowe dáię wam [Ioann 13/34]*.) Stáre przykazanie było: Miłuy bliźniego ſwego/ iako sam siebie: A nowe ieſt: Miłuyćie ſię ſpóleczenie/ iako was Pan Chriſtus vmiłował. *WujNT 362, Ioann 13 arg, 34, s. 362 [2 r.]*, 1.*Ioann 2 arg, 2.Ioann 5, Bbbbbb3*.

»przykazanie ſwięte« (1): Iż wy zápamiętáwſzy Páná Boga/ y iego przykazania Świętego/ gdzie mowi. Niemiey Bogow cudzych przedemną: Tę obłudę martwą y nitzemną ſwiecę/ wietzorną woniáiącey ſlotkoſci offiárą zowiećie/ y tznicićie. *KrowObr 88*.

»przykazanie(-a) zakonu (starego), zakonne« (5:4): Troiákie przykazánye zakonu ſtáre⁸⁰. *KromRozm II k2 marg, 13v, m3*; To Przykazánié Zakónné [zawarte w *Deut 17/12*]/ ku Nowemu Zakónowi wſzyſtko ſye ſciąga *OrzQuin L2v*; *LatHar +++*; Wielkie przykazanie zakonu. *WujNT Matth 22 arg, s. 661, Iac 2 arg*. Cf »mimo przykazanie zakonne«.

Szeregi: »przykazania(-e) i (a) prawa(-o)« [szyk 1:1] (2): The ſá przykazania y práwá Sądowe/ wedle ktorych ſie macie ſprawować [*praecepta atque iudicia, quae facere debetis*] w ziemi/ ktorą Pan Bog oycow twoich da thobie *Leop Deut 12/1*. Cf »wedle przykazania«.

»przeſtroga a przykazanie« (1): Nie mniej też nas w tym przeſtrzegł Pan náłz miły Iezus Chryſtus [...] temi ſłowy: Wáruycie ſię/ áby ſnadź nie były obciążone ſercá wálze obżárſtwem y piiáńſtwem. Ktorey to przeſtrogi á przykazania Páná náłzego/ nie mielibychmy ſobie lekce poważyć *WerGoſc 210*.

»ustawy i przykazania« (2): Y tázmé wſtáwił im [*Jezus apostołom*] pewny kítał/ yáko krzćić myeli/ W imyę oycá/ y ſyná/ y ducha ſwiętego. Ktorą wſtáwę oni też wnet w dzyeń ſwyáteczny odmyenili. Abowim gdy oná zgráyá [...] po kazányu Pyotrá ſwiętego/ pytałá: Co mamy czynić bráćya? Odpowedyżał Pyotr: Pokutuyćie/ á nyechay káždy z was bęđzye okrzczon w imyę Yezuſá Kryſtuſá: Oycá/ y Syná ny ſpominał. [...] Widziłſz yáko to Apoſtołowye wſtáwy y przykazánye Páńskie odmyenyáli. *KromRozm II x2v, yv*.

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (a. według) przykazania« = *secundum mandatum* *Vulg (10)*; *SeklKat G4*; Przyſzedłſzy też niewiáſty ktore były z nim przyſzły z Gálileiey/ ogládały grob/ y iako było

położono ciało ie^{go} A wrociwŷy fię nágotowáły wonnych rzeczy y máści: ále wŷdy w fábát wfpokoíły fię wedle przykazania. *WujNT Luc 23/56*.

~ *Wyrażenie*: »wedle przykazania Pańskiego, bożego« (2:1): *SeklKat* I4v; Boć y my niechcemy/ áby chwałá y modlá y cześć lámemu Bogu powinna/ komu inŷemu miáá być wyrządzaná. (–) Wedle przykazania Páńłkiego/ gdzie mowi: Páná Bogá lámego będziefz chwalił/ á iemu lámemu będziefz fłużył. *WujJudConf* 53v, 61v.

Szereg: »wedle prawa a przykazania« (1): bo wrzędowi wołno zle karac/ á zabyac wedle prawa/ á prikazania Bożego/ gdzie mowy nie dopułciŷ złoczynczy nałwíecie žić *SeklKat* I4v. *Cf* »rządzić się wedle przykazania«. ~

»z przykazania« (1):

~ *Wyrażenie*: »z Krystusowego przykazania« (1): Powiedzże tu iuŷ s tzyie^{go} rofkazania to vtzynili ci Papieże [*tj. ustanowili Miłościwe Lato*]: Niemożeŷ te^{go} rzec/ áby s Kryfłufowe^{go} przykazania/ boć Kryfłufowe Miłościwe lato/ nietylko każdego roku ieŷt y ftoi/ ále teŷz każdego dnia y każdej godziny *KrowObr* 78. ~

»przeciw(ko) przykazaniu« (9): Ztąd tedy cołmy powiedzieli łatwie się poznać może/ ktore tho fą rzeczy ktorych się przeciw temu [*tj. trzeciemu*] Przykazaniu dopuŷzczamy. *KuczbKat* 300; Obłudnoŷc ieŷt przeciw temu [*tj. ósmemu*] Przykazaniu. *KuczbKat* 340 *marg*; Bo ieŷli to prawdá/ że tu Pan Bog wŷelákich obrázow zákázuie: powiedzże mi czemu łam Pan Bog przeciwko Przykazaniu fwe mu kazał wczýnić obrázy Cherubinow nád fkrzyniá/ y obraz Węŷá miedziánego? *WujJud* 46v; *PowodPr* 39, 71.

~ *Wyrażenie*: »przeciw(ko) przykazaniu bożemu, Pańskiemu« [*szyk 3:1*] (2:2): Rad bych fłyłfał czym by fwego dyabelłkiego fstatutu/ okrutni/ haniebny zabiaczce/ chcieli bronić/ ktorzi niewŷtidliwie przeciw łczeremu przikazaniu tému pańskiemu wftawyły/ aby wolno człówekowy człóweka zabyć y zapłacić go *SeklKat* I4, H3v; Ale coŷ o bogaczach onych rzeczemy/ ktorzy od tych co zápláć niemogá/ cięŷzko rzecz pożyczaná wyciągaia: á przeciwko Bożemu Przykazaniu [*tj. przeciwko siódmemu przykazaniu Dekalogu*] takie ciáŷe od nich biorá/ iákie im ku ciála ich obronie fą potrzebne. *KuczbKat* 330; *Ieŷtci grzech do śmierci* [1.*Ioann* 5/16].) Grzech ná śmierć ábo do śmierci (według Auguŷtyná y Grzegorzá ś.) nie ieŷtci ládá grzech śmiertelny. Bo ináczey/ nie godziłoby fię modlić zá tymi ktorzy śmiertelnie grzeŷá: co ieŷt proŷto przeciw przykazaniu Páńłkiemu: Modłcie fię zá tymi ktorzy was przeŷláduia y potwarziaá [*Matth* 5/44] *WujNT* 828. ~

»mimo przykazanie« (1):

~ *Wyrażenie*: »mimo przykazanie zakonne« (1): Ty teŷ [*przepisy sądowe Starego Testamentu*] lámym żydom zwirchownye flużyły: A my krzełciánye nye yeŷteŷmy ná nye powinni/ co fye z Ewányeliey á náuki Kryfłufowej okázuye: gdy cudzołóŷnicę mimo przykazánye zakonne od kámyenowánya wybáwił *KromRozm II* 14. ~

ββ. *Ogól prawa bożego, wszystkie przepisy obowiązujące wiernych, teŷ Dekalog* [*tu sg równoznaczne z pl*] (796) : Tedy ziemia wezdrżała á niebioŷa deŷzcz fpułciły od oblicžnoŷci boga na gorę Sinai z ftepuiaćego od oblicžnoŷci boga Ifraelskiego. [*Ps* 67/9] (*koment*) wŷzytko to było gdy pan bog dawał przykazanie Moyŷefzowi na gorze Synai. *WróbŻołt* V7v; Będę chwalił ciebie w ferczu naproŷzczonym dla tego iżem fie nauczył łádow fprawiedliwoŷci twoiey. [*Ps* 118/7] (*koment*) To ieŷt przykazania

twego ktore człowieka wśprawiedliwia. *WróbŻołt* nn5v; W przykazaniu twoim miły panie będę się ćwiczył/ a będę obaczał drogi twoie. *WróbŻołt* 118/15; Oto namię grzeźnici lidło zařstawili miły panie/ a wřzakożem ia w przykazaniu thwoim nie bładził. *WróbŻołt* 118/110, ggv, nn5, 118/6, 19, nn7v (42); y řkrzynię w ktorey było przykazanie iego y nąpis wiecznego przymierza iego [*Bóg*] wydał wřrogie ręce nieprzyaciół ich *RejPs* 117; ále ty moy pńanie zdobrotliwóći twoiey rácz wpokoiu záchować mnie/ ábych ia niwczem niemiał przyczyny omieřzkąć przykazania twego. *RejPs* 181v; A wiele ich ieřt kthorzy zá nic łobie niemáiąc náuki twoiey y mnie przeřladuią y przykazanie twoie *RejPs* 187, 27v, 176v, 183v, 186; KTo chce wiedzieć wolą Bożą wprzykazaniu opyřłaną. Członki wiari/ řacramenti Pożitek pańřkiey modlitwy. Ma ty křiałki pylno czytać/ y naukę řnich pamiećać. *SeklKat* A6, A3v, Nv, N3; *RejKup* cc2; *KromRozm I* C4v, F4v, H2v *marg*; Ale iż zá zákáženim przyrodzenia ludzkyego przez grzech/ záćmyony y wymázány yákmwarz były z řerc ludzkich ty przykazánya/ przez Moizeřłá ye Bog řydom odnowił. *KromRozm II* k2v, b2, k2, n2, x4v; *BielKom* B7; Bo gdim znał że řye řprzećiwnik ná mie obruřłyc chciał Ná ten czářem ya w duřły řwey wielkie weřele miał/ Wyedząc iż řtolicá Pńńřka nye przyřtanie k złořci/ Gdyż w wyernym řwym przykazaniu nye zmyřła chytrořci. *LubPs* V4; Boć to iřcye řą przeřłęci co wřřeteczność płodzą/ A od twego przykazánya ząwřždy řtroną chodzą *LubPs* aa5v; Xtařtownym się przyřtořował vprzeymą miłóřcyą/ K twemu Pńnie przykazányu z wyelką řwą pilnością *LubPs* cc, S4v *marg*, aa5v, bbv, bb2 [2 r.], bb5v, cc2; *RejWiz* 183; Dobrotliwóći [!] y kárnořci y vmieiętnóći náucz mię: bom wierzył przykazńniam twoim. *Leop Ps* 118/66, *Ps* 118/45, 69, *Eccli* 28/7, *Mar* 10/19, 1.*Tim* 1/5; Abowiem gdy Moizeřz wřzythko przykazanie wedłóg zakonu oznáymił wřzemu ludowi/ wřiąwřzy krew z ćieląth y kozłow/ z wodą y wełną czerwóną y Hizopem pořpołu/ y řamy křięgi/ y lud wřzythek pokropił. *BibRadz Hebr* 9/19, *Ps* 118/131, 1.*Ioann* 5/3; *BielKron* 43v; *SarnUzn* C8; *RejAp* 32; *RejPos* 44, 72; *RejPosWiecz*³ 98; *BiałKat* 23v, 66; *KuczbKat* 265 [2 r.]; Iáko Pan Bog obaczywřzy roznoř przyrodzenia ludzkiego/ y rozumem y przykazńniam řwym ozdobić y przeřtrzegąć go raczył. *RejZwierc* A5, 4, 4v [2 r.], 257v, Bbb3; A kořcioł/ ktore řwięćá y iáko mamy řwięćić okázuiąc/ rořkázuię: Dni řwięće od kořciołá wřtáwione řwięć: Mřzey řwięćey w kázde řwięćo naboźnie řłuchay. Skąd baczyłř/ że Pan Bog nie wřzyřtkiego w przykazńniu řwoim dołóżył/ ále kořćiołowi niemáło deřłárować y řtánowić zořtáwiał. *WujJud* 74v, 76v; Kto gárdzi rzeczą (iáką) wřtráci ná niey/ á kto řię boi przykazńnia/ będzie mu nágrodzono. *BudBib Prov* 13/13; Nie przychodz przed Pńną z proźnemi rękomá. Bo wřzyťki ty rzeczy pořtánowione řą dla przykazania. *BudBib Eccli* 35/5[7], *Ps* 118/143, 151, *Eccli* 29/12; Bo iednák odłózenie bywa vprzeřzáięcego przykazńnia [*tj. prawa zezwalającego na pełnienie obowięzków kapłńńskich wřłácznie potomkom Aarona*]/ prze iego mđłoř y niepożytek. *BudNT Hebr* 7/8[18]; A przykazńnia iego ćiężkie nie řą. *BudNT 1.Ioann* 5/3, *Luc* 18/20; Ale y nád to/ ieřzće się/ y řtąd ich [*katolików*] opáćny rozum/ y omamienie pokázuię: gdy się do tego przykazńnia ná kámiennych tablicach řpiřńnego kthorego iuż nie mářz przywřięzią/ á ińřze wřzyřtkie rzeczy/ w křięgách Moyřřřzowych ktore y po dziś dzień trwáią opiřńne/ w ktorych teř te tablice/ řwiádećtwo y zalecenie miáły/ opuřřczáią. *CzechRozm* 101, 101v; Lecź niebieřkie przykazńnia wřzyťkim ktorziby řię od pořąđliwóći ćieleřney hámowác niemogli/ kázą/ áby żony poymowáli *ModrzBaz* 54; *KochPs* 181; Abo y to/ godnoli odpířńia/ co mowi [*křiędz Powodowski*] [...] iż řyn Boży piřł przykazńnie

Boże ná tablicách kámiennych mocą y rámieniem ábo ręką bogá oycá/ to ieft duchem ś. *CzechEp* 320, 121, 280; [*Jezus*] Miecz fwoy ostry ná złościwe/ przykazanie śtráľzliwe/ wyciągnął, by ie łobie podbił/ á ku pokućie wšzytkie fklonił. *ArtKanc* A13, E13v, M3v; RZeki [*tj. obfite łzy*] z siebie puľzczáią oczy/ Pánie/ moie/ Ze lekce poważyły przykazanie twoie *GrabowSet* K4, K4v; O Boże wfzechmogący/ [...] rácz opátrzyć flugi twoie/ takim pokoiem/ iákiego świat dáć nie może. áby y fercá náſze przykazaniu twemu były poddáne/ y po oddaleniu twogi nieprzyiaćielſkiey/ czáły náſze zá obroną twoią były fpokoyne. *LatHar* 102; Oto ia [*Chrystus*] ieftem wyfádzony ná kroleſtwo od niego [*od Boga Ojca*]/ nád gorą świętą iego/ rozgáľzáiąc przykazanie iego. *LatHar* 359, 91, 182, 607; Y pytało go niektore kſiążę/ mowiąc: Náuczycielu dobry/ co czyniąc otrzymam żywot wieczny? A Ieſus mu rzekł: [...] Vmieľz przykazania? Nie zábijay: Nie czudzołóž: Nie krádni: Nie ſwiádcz faľszywie: Czći oycá twego y mátkę. A on rzekł: Tegom wšzytkiego przeľtrzezał od młodoſći moiey. *WujNT Luc* 18/20; Požáďliwoſć tu zowie grzechem/ iž ieft fľutek/ przyczyná y máteria grzechu/ y iákoby chorobá iákaſ y niemoc w nas/ fľlániáiąca nas do złego [...]. Lecz nie ieft właſnie grzechem/ áni ieft zákazána przykazaniem *WujNT* 543; Kto gárdzi koſćiołem y porządneſi páľterzami iego/ y náuką ich ábo przykazaniem: ten nie mniefy grzeľzy/ iáko gdyby fámeſo Bogá przykazania wzgárdził. Bo fá od Duchá S. á nie zgoła ludzkie przykazania. *WujNT* 710; Ano koniec [*tj. cel*] przykážania ieft miłość z czyľtego fercá/ y ſumnienia dobrego/ y wiáry nieobľdneſy. *WujNT* 1.*Tim* 1/5, s. 48 [2 r.], 80, *Mar* 10/19, s. 193, 271 (17); Sam záſię Pan Bog przez Izáifzá tak mowi: O kiedybyſ był/ (ludzie moy) pilnował przykazania meſo/ byłby fie ſtał pokoy twoy iáko rzeká [...] y fpřawiedliwoſć twoiá/ iáko obfitoſć morľkie *PowodPr* 27; *SzarzRyt* A3v.

przykazanie czego [= *dotyczące czegoś*] (1): iž z tych dárow Duchá S. Chřeſćijáńſkiego żywotá przykážania czerpamy: y poczuć możemy/ ieľliže w nas ieft Duch S. *KuczbKat* 70.

przykazanie czego [= *gdzie podane*] (2): Naczął mie prowadzić ſćieľzkami ſprawiedliwoſći á to dla imienia ſwego. (*koment*) Prowadzić ſćieľzką [*Ps* 22/3]) to ieft dał mi przykazanie Ewangeliery świętey. *WróbŻółt* H3v, pp7.

cum inf (1): Mamy temu wierzyc/ że wfzelky fluga koſcielny kaplań [!] odkoſciola na to wybrany ma moc ieden iako drugi opowiadać ludzám odpuſzczenie grzechow/ y przikazanie boże odpuſzczac ie zroľkazania božego/ tim ktorzi ich przeľtaią *SeklKat* X2.

W poľčzeniach szeregowych (30): *OpecŻyw* 178v; Ktore fá złe vczinki y grzechi przeciw temu [*tj. trzeciemu*] przikazaniu? (–) [...] Proľnować/ á nieuczyć fię tich ſwiętich rzeczy/ ktoreſ powinien vmieć/ iako ieft przikazanie Boże/ członki wiary krześćiańſkiey/ pacierz y ſacramenta *SeklKat* G2v, C, D2, S, Zv [2 r.], Z2; *KromRozm I* 14; Páciérz/ Credo/ Božé przykážanie Euangeljé dni ſwiętych/ fá nauki chrześćiańſkiei ſumną *MurzNT* 28v marg; *KromRozm II* m4; *KromRozm III* B8v; *KrowObr* 115; [*Jahwe kieruje wezwanie do Mojżesza*:] Ale ty zoľtań tu femną/ á powim ci wfłyťkie przykazania moie/ y Cerimonie/ y práwá fádowe *Leop Deut* 5/31; TE fá przykazania y te Obrzędy ſwięte/ y práwá Sądowe/ kthore przykazał Pan Bog wáľz/ ábych was ich vczył *Leop Deut* 6/1; [*Bóg mówi do Salomona*:] A bęďiefľli chodźil drogami moimi/ á fľtrzeğł przykazania y roľkazania á poruczeńſtwá moiego/ iáko chodźil Dawid oćiec twoy/ przedłužę dni żywotá twe⁸⁰. *Leop* 3.*Reg* 3/14; [*Jahwe przemawia do Ezechiela*:] Fizerunk domu/ y budowánia iego/ wyſćia y wchodzenia/ y wfłyťko

wypifanie iego/ y wśłtornkie przykazania iego/ wśłytek porządek/ y wśłytkie prąwá iego vkaż im [Izraelitom] *Leop Ez* 43/11, *4.Reg* 17/13, *2.Esdr* 1/7, *Ier* 44/23; *BibRadz* 2.*Par* 19/10; *RejPos* 190v, 349; *RejZwierc* 196, 256; Oltrzegay fię ábjś nieprzepomniał Iehowy Bogá twego/ ábo żebyś niepilnował przykazań iego/ y ładow iego/ y vltaw iego/ ktore ia przykázuię tobie dzifia. *BudBib Deut* 8/11, *Deut* 30/16, *3.Reg* 6/12; *CzechRozm* 144; Ieśt też ośobne Bráctwo/ ktore dźiatki vczy náuki chrześcijánłkiey/ iáko Paćierzá/ zdrowey Máryey/ Kredá/ przykazania Bożego/ etc. *ReszHoz* 131.

W charakterystycznych połączeniach: przykazanie(-a) anjelskie (2), niebieskie; przykazanie(-a) dobre (2), gwałtowne, jawne, proste, srogie (2), straszliwe, światłe, wierne; chrześcijańskiego żywota przykazania; przykazanie ewangelijey (świętej) (2); brzemię przykazania (2), koniec (skończenie) [= cel] (6), odłożenie [= uchylenie, unieważnienie], summa (2), trwałość, użytek (2), wola (2), wykład (2); pilny przykazania (3); pożytek z przykazania; przykazaniu poddany (2); na przykazanie powinnny; zakazany przykazaniem; przykazania(-e) nie są (nie jest) ciężkie (trudne) (14), każq [aby], odmienione być może, bywa wykonane, nie jest nad tobq, jest wieczne (3); bać się przykazania, badać się [= zgłębiać] (4), omieszká [= zaniedbać], pilnować (3), pragnąć, szukać (4), (na)uczyć (się) (13); nakłonić serce do przykazania; od przykazania stronq chodzić; (u)wierzyć przykazaniom(-u) (2); przystosować się k przykazaniu; lekce poważyc przykazanie(-a), (z)niszczyć [= przekroczyć] (2), w niwecz (w pośmiech) obrocić (2), przed oczyma mieć, odmienić, odstawiá [= nie stosować się], oznajmić, (na)pisać [o Bogu] (7), połamać, porzucić, prześladować, przeźrzeć [= ogarnąć myślq], przyjmować, psuć [= zmieniać sens], rozgłaszać, (z)rozumieć (3), skazić, umieć (7), uznać, wyznawać, znać; nie błędzić w przykazaniu, ćwiczyć się, mnożyć się [= pomnażać w sobie], obierać się (2), rozkazować, rozmyślać.

Zwroty: »chodzić (a. chadzać), chodzący w przykazaniu(-ach); chodzić drogami (a. w drodze) przykazania, wedle (a. według) przykazania« = *ambulare secundum mandata a. in praeceptis, incedere in mandatis, ire in praeceptis Vulg; ambulare in mandatis PolAnt; per vias mandatorum ambulare Modrz* [szyk zmienny] (16:2;2:2): Pienie o boiaźni bożey/ iż bogośławieni łq oni ktorzy boiáć fie obrazić pana boga zawżdzi chodzą w drogach/ abo w przykazaniu iego *WróbŻółt* qq7, nn5, qq7; Przeto żeście offiárowáli Bálwánom/ á grzeźyliście przeciwko Pánu/ á nie flucháliście głofu Pánłkie⁸⁰/ á w zakonie y w przykazaniu ie⁸⁰/ y w świádectwach iego nie chadzáliście: przetoż przypadły ná was the złe rzeczy *Leop Ier* 44/23, *Ier* 44/10, *Bar* 2/10, *Luc* 1/6, *ZZ3v*; Będąc thedy błogosławiony Grzegorz Papieżem był bogoboyny y Íprawiedliwy/ á we włzem przykazaniu Pánłkim chodzący *HistRzym* 38v, 40v, 46v, 123; *RejPos* 350; *RejZwierc* 256; *RejPosWstaw* [41⁴]v; *BudBib* 3.*Reg* 6/12; ieśli [władca] drogámi Przykazania Bożego chodzić niebędzie/ nieináczey będzie poczytan/ iedno iáko on Saul Krol Izráelłki *ModrzBaz* 23v; *LatHar* 685; *KołakSzczęśł* B; A táć ieśt miłość/ ábyłmy chodźili według przykazania iego. Abowiem to ieśt przykazanie; iákoście łłyłzeli od początku/ ábyście w nim chodźili. *WujNT* 2.*Ioann* 6; Ciáło Ízáráncze/ ktore ieśt brzuch/ znáczy haeretyki brzuchowi poddáne/ nieprzyiáciele pośtow: przeco áni chodzą w drodze Pánłkiego przykazania/ áni látác mogą ku rozmyślaniu rzeczy niebieskich. *WujNT* 860, *Luc* 1/6.

»chować (a. zachow(yw)ać, a. zachowawać) przykazanie(-a); przykazanie może (a. ma) być zachowane; (za)chowanie przykazania« = *custodire mandata, mandata a. praecepta servare Vulg,*

PolAnt; *attendere mandata, conservare a. facere mandata, custodire praecepta PolAnt; observare mandata a. praecepta, observatio mandatorum Vulg* [szyk zmienny] (78;2;26): *OpecŻyw* 5, 96, 96v; *PatKaz III* 104v; *FalZioł V* 66; *WróbŻołt* 88/32, nn6; *RejPs* 184; *SeklWyzn* a4v, d3, f4; Ieſlibyście przykázania moie chowali/ bądźcie mieſzkali wmiłości moiéi/ iakom iá przykázania oica moie⁸⁰ chował i wmiłości ie⁸⁰ mieſzkám *MurzNT Ioann* 15/10; *KromRozm II* k2v; *Vpomina* młodzieńczyká ku mądrości/ y chowaniu przykazania/ á żeby ſie pilnie ſtrzegł łagodności ſłow niewiaſt nieuczciwych *Leop Prov* 7 arg; A kto zachowywa przykazania iego [*Boga*]/ ten w nim mieſſka/ á Pan teſ w nim. *Leop 1.Ioann* 3/24 [*przekład tego samego tekstu RejPosWiecz²*], *A3v, *Prov* 7/2, *Dan* 3/30; Pan Bog twoy poſtánowi cie ſobie ludem ſwiętym/ iákoć to záprzyſiągł/ ieſli tyłko przykazania iego zachowywać bądźieſz/ á poydźieſz drogami iego. *BibRadz Deut* 28/9, *Deut* 28/13, I 426b marg, *Eccli* 32/25, *1.Ioann* 5/2, 3, *Apoc* 22/14; *OrzRozm* E4; *BielKron* 82; *HistRzym* 122; *RejPosWiecz²* 93v; *BiałKat* 1; A nietylko tá rzecz zruſzy Chreſcijány ku chowaniu Przykazania Boſkiego/ ále teſ y ku dziękowaniu pobudzi *KuczbKat* 265, 145; Ewángelia zakon/ to ieſt dzieſięćoro przykazanie Boſe potwirdza/ y doſtátieczniey ie chować kaſe. *WujJud* 78v, 48, 76 [2 r.], 98v, 99, 99v [2 r.], 108v, 109v; *BudBib Eccli* 15/15; *BudNT 1.Tim* 6/14, *1.Ioann* 5/2, 3; Ieſli grzeſzny człowiek pokutować będzie zá grzechy ſwe/ á zachowa przykazanie moie/ wſzytkich iego złoſci zápomnié. *KarnNap* C4; Y trwa ſpráwiedliwość iego [*Pana*]/ do pokolenia trzeciego/ nád ſynmi ſynow dobrych ludzi wſzytkich zbożnych/ co Teſtáment trzymáią/ y przed ſobą máią/ przykazanie chowáią/ ná nie záwſdy pámiétáią. *ArtKanc* Q20; *LatHar* 297; Záchowanie przykazania potrzebne do zbáwienia. *WujNT Matth* 19 arg; A oto ieden przyſtápiwſzy/ rzekł mu: Náuczycielu dobry/ co dobrego mam czynić ábym miał żywot wieczny? A on mu rzekł: [...] A ieſli chceſz wnidź do żywotá/ chowayſe przykazania. Rzekł mu: Ktore? A Ieſus odpowiedział; Nie bądźieſz zábijá: Nie bądźieſz cudzołóżył: Nie bądźieſz kradł: Nie bądźieſz fałſzywie ſwiádczył: Czci oycá twego y mátkę twoię: Bądźieſz miłował bliźniego twego iáko łámego ſiebie. *WujNT Matth* 19/17 [*przekład tego samego tekstu KromRozm II, Leop *A3v, BiałKat, WujJud* 99v, 109v, *WujNT* s. 81, *SkarKaz*]; Tu trzy rzeczy vważ/ przeciw haeretykom. Pierwſza/ Iz pobożni ludzie chowáią wſzytkie Páńſkie przykazania: ktore ci powiedáią być ku zachowaniu niepodobne. Drugá/ iz ludzie bywáią wſpráwiedliwieni nie przez łámo poczytanie ſpráwiedliwości Pána Chriſtuſowey/ áni przez łámę wiárę/ ále przez zachowanie Boſkiego przykazania. Trzecią/ iz zachowanie Boſkiego przykazania właſnie ieſt wſpráwiedliwieniem náſzym. *WujNT* 193; Nie doſyc ná łámey wierze: bez trwáłoſci, y zachowania Boſkiego przykazania. *WujNT* 340 marg; Kto ma przykazania moie/ y zachowywa ie; ten ci ieſt ktory mnie miłue. A kto mnie miłue/ będzie go teſ miłował Oćiec moy *WujNT Ioann* 14/21 [*idem OpecŻyw* 96v]; *Aby wſpráwiedliwienie zakonu* [*Rom* 8/4].) Z tego mieyſcá mamy przeciw odſzczepieńcom/ iz zakon/ to ieſt przykazanie Boſe moſe y ma być zachowane *WujNT* 550; Przetoſz ieſli chceſz być zbáwion/ tedy wierz/ bądź poſłuſzen koſciołá Kátholickiego/ boy ſię Bogá/ odſtápn od złego/ á choway przykazanie. *WujNT* 564; *Kłámca ieſt* [*1.Ioann* 2/4].) Tácyć łá dziſieyſzy Ewángelikowie/ ktorzy mowią/ iz Bogá znáią przez wiárę: lecz przykazania iego/ áni chowáią/ áni chować mogą: powiádáiąc ſe ieſt ku zachowaniu niepodobne. *WujNT* 820, 21 [2 r.], 81 [3 r.], *Mar* 10 arg, s. 193, 266 (52); Boy ſię Pána

Bogá/ á przykazanie iego zachoway/ á to iest co czyni człowieka doskonałego. *WysKaz* 48, [24]; *SkarKaz* 350a; *CiekPotr* 21.

»czynić (*a.* uczynić), czyniący przykazanie(-a); dosyć (*u*)czynić przykazaniu« = *facere praecepta Vulg, PolAnt; facere mandata Vulg* [szyk zmienny] (15:1;7): Gdy tak przez wiarę nałzę [...] czyni nas pan bog/ z grzeŝnych ŝprawiedliwe ŝobie/ Tedy my wŝprawiedliwieni/ mamy okaŝować wdzięczność nałzę przed panem bogiem/ czyniącz a pełniacz ŝ chvcia/ ile nawięczei możemy/ iego przykazanie/ ziego pomoczą. *SeklKat* b3v; Bogoŝlawiony ten iest ktori ŝię boy páná Boga á roŝmiŝla y cziny przykazanie iego. *SeklKat* E3v, N3; Ieŝli niebēdzieŝ ŝluchał głoŝu Páná Boga twego/ ábyŝ ŝtrzegł/ y tzniał wŝzyŝthko przykazanie iego/ y wŝthawy/ ktore ia przykázuię tobie dziaŝia/ przydą ná cię/ wŝzyŝtki przekleŝtwa ty *KrowObr* 109; Czyńcie przykazania moie/ á ŝadow przyŝtrzegaycie y wypeŝniajcie ie/ ábyŝcie mogli mieŝzkáć ná ŝiemie/ krom wŝfelkiego ŝtrachu *Leop Lev* 25/18, *Lev* 19/37, 20/8, *Deut* 11/22, *Ez* 37/24, 43/11; A gdy ŝię do mnie náwroćcie ŝtrzegáć przykazania mego y czyniáć mu doŝyć choćiaŝbyŝcie byli wygnáni ná kray ŝwiátá/ tedy was ztámthąd zgromádzę/ y przywiođę do mieyŝcá ktorem obrał ábym thám poŝtáwił imię moie. *BibRadz* 2.*Esdr* 1/9; *BielKron* 32; *RejPosWiecz*³ 98; Náđ tho/ Dawid Prorok przydawa y moc Angiołom/ onymi ŝłowy: Mocni w ŝile/ czyniący przykazanie iego. *KuczbKat* 20; Moŝe człowiek wŝprawiedliwiony/ zá ŝáŝką miłego Boga doŝyć vczynić Zakonowi/ to iest Przykazaniu Boŝemu. *WujJud* 76v, 76v *marg*, L18; A ty ŝię wroćiŝz y vŝluchaŝz głoŝu Iehowy/ y vczyniŝz wŝzelkie przykazanie iego/ ktore ia tobie przykázuię dziaŝia. *BudBib Deut* 30/8, *Deut* 30/11, 2.*Esdr* 1/9, *Ps* 118/166; *KoŝakSzczęŝl* B3; W tym znamy iŝ miŝuiemy ŝyny Boŝe [*tj. swych braci*]: gdy Boga miŝuiemy/ y przykazania iego czynimy. *WujNT* 1.*Ioann* 5/2.

»dać (*a.* (po)dawać, *a.* wydać) przykazanie(-a); przykazanie(-a) (jest) podane (*a.* dano)« [szyk zmienny] (17;7): *PatKaz* II 63v; *Wróbŝoŝt* H3v; *MurzhHist* R4; *KromRozm* II lv; *BielKron* 77v; Pánie boŝe krolu mocny/ ktorys nam dał przykazanie/ ktorys iest oczekawanie ludzkie y zbáwjenje ich/ przydŝ ku wybáwieniu nas. *HistRzym* 76; Iáko Pan podpieraiać rozumu dał ieŝzcze ktemu przykazanie ŝwoie. *RejZwierc* 4v, A5, 4v *marg*, Bbb; *WujJudConf* 74v; Abowiem zakon wieczny/ przyrodzony/ Boŝki: ktorego wedle Moyŝeŝzá ŝumma iest dzieŝięćioro przykazanie ná dwu kámiennych táblicach/ od lámeŝo Boga Moyŝeŝzowi podáne/ [...] wnétrznego człowieka ná duchu vmyŝłu iego/ y ná ŝumnieniu vpomina/ náucza/ pobudza: ŝeby czynił to co iedno czynić ma/ ták przećiw Bogu iáko teŝ przećiw bliŝniemu *CzechRozm* 89, 97v, 99v, 101v [2 r.]; Gdzie teŝ [*Jezus; Matth* 15/3–4, 6, *Mar* 7/8, 13] nie wkłáda tego ná ŝię/ ŝeby on miał przykazanie dáwać: y co ŝydom roŝkázowáć ŝtárym: ále ná Boga oycá fwe⁸⁰. *CzechEp* 281, 279 *marg*, 317; Wŝzelki co ŝadáŝz zbáwjenja/ ŝluchay tego Przykazania/ ktore tobie Pan Bog wydał/ abyŝ ie peŝnił roŝkazał. Iam iest BOG twoy to maŝz wieđzieć/ nie chćieyŝe innych náđ mię mieć/ wŝzyŝtko ferce, myŝli ŝwoie/ obráca y ná wołá moię. *ArtKanc* M3v, P6, S17; niechay bēdzie [*serce moje*] kámieniem przywáloŝe/ z ŝtrony wŝtáwiczego ná Boŝkie twoie przykazanie/ ná kámiennych przedtym táblicach podáne/ wŝpominania *LatHar* 231; *PowodPr* 51.

»przykazania dzieŝeć ŝię« [szyk zmienny] (2): *KromRozm* II m3; Ale my dŝyerŝáć ŝye przykazánya páńŝkyego/ nyemamy im [*innowiercom*] wyerŝyć/ áni wychodzić gđŝye ná ŝtronę z powŝŝechnego koŝcyoła *KromRozm* III E5.

»grzeszyć (a. zgrzeszyć), grzech(y) przeciw(ko) przykazaniu; grzeszyć nad przykazanie« (4;2;1): Sg[rze]łfilcyem przecyw [twemu] zakonu ij twemu przikazanyu pichę; lakom[ft]wem gny[e]wem. *BierRaj* 18v; Wyznawam też y tak trzymam/ wedłvg S. Pawła nawki [!]/ 1. Corin. 5. y Concilium Meldeńkiego/ yż ma być klątwa iawna/ na ty/ ktorzy iawnie grzeżę/ nad przykazanie boże *SeklWyzn* d2, c4; *SeklKat* Xv; Ale nędzny człek [...]: niewdzięczny ieft łalki Bożey/ ile kroć grzeżę przeciw przykazaniu Boże^{mv} *HistRzym* 69v, 120v; *LatHar* 113.

»przykazanie gwałcić; zgwałcenie przykazania« (2;3): niechby łobie y ono przeczytał *X(iqdz)* *K(anonik)* co ieft Máth. 6. v 26. y 30. [...] Iáko y ono Máth. 15. v 3. 4. gdy łtrofuie Zydy/ dla zgwałcenia przykazania Bożego/ przez wltawy ich/ mówiąc im. Abowiem Bog przykazał części oycá twe⁸⁰. *CzechEp* 281, 65 [2 r.]; Było nam rowno źle y dobrze czynić/ dla grzechow nálznych nie chcemy fię wltędzić/ Przykazanieśmy thwe częłto gwałcili/ gniew zászłżyli. *ArtKanc* R17v, M5.

»opuścić (a. opuszczać) przykazanie(-a); odstępować, odwrócić się od przykazania; odstąpienie przykazania« = *relinquere mandatum PolAnt, Vulg; derelinquere mandata a. praecepta Vulg; a praeceptis declinare Modrz* [szyk zmienny] (7;2;1;1): Boć otho mało iż mie nie zniłzczyli na ziemi/ [...] A włzakożem ia nie opułcił przykazania twego. *WróbŻółt* 118/87; SPrawey myłli iłciem zászłży miał wwielkiey nienawilci ludzi złółciwe/ á bárzo bych rad áby fię odemnie co nadáley odlęczyli/ áby mi łnich przekalká nierolá opułłczáć przykázanie pánłkie ktore ia łobie chowam zá napewnieyłłá tarcz obrony moiey. *RejPs* 184; ia wiem iáką nienawilciá ty zászłży niłłciłz ony ktorzy ácz potáiemnie ále włdy odlępuią od przykazania twego *RejPs* 184; *MurzHist* R4; *MurzNT Mar* 7/8; A włłákwem ya miły Pánie w tym wytrwał łtátecznie Zem przykazánya twoyego nye opułcił wyecznye *LubPs* bb3; *Leop 2.Par* 7/19; *HistHel* B4v; *ModrzBaz* 17; *WujNT Mar* 7/8; Wtora przyczyná vpadku Pańłtw Krzełłiáńłkich/ ieft zuchwále odlępienie Bogá/ religiey/ y przykazania iego *PowodPr* 26.

»pełnić (a. wypełni(a)ć, a. napełnić, a. spełnić), pełniący przykazanie(-a); przykazanie bywa (a. może, a. ma być) wypełnione (a. wypełniane); pełnienie (a. wypełnienie, a. wypełnianie) przykazania« = *facere praecepta Vulg, PolAnt; complere a. facere a. servare mandata Vulg* [szyk zmienny] (46;1;3;14): POTym dziewitza Maria ku łmierci fię łprawiała/ ij kołcielné łwiátołci z nábożeńłtwem przyięła/ nie iłżby iłch potrzebowała/ ale by pokorę/ posłuffeńłtwo/ ij przykázanie boże wypelnila *OpecŻyw* 178v; bo przykazanye włzytky ludzye obuyázuye aby ye pelnyly *PatKaz III* 135; [*Maryja mówi:*] gdym byla yełcze młoda wpulnoczym włtauala a w kołczyełe pokłáknawłzy takom łyá panu bogu modłyla Napyeruey aby włzechmogáczy bog dal my łalká yz bych yego przykazanye napelnych mogła a uewłzythkym uolá yego uczynycz *PatKaz III* 152, 128v, 135, 146; Ale pierwey niłłim fię vkorzył zgrzełżyłem [*Ps* 118/67] (*koment*) To ieft niłłim łciłńion karaniem twoim zgrzełżyłem nie pełniácz przykazania twego. *WróbŻółt* 004v; Day miły panie aby łerce moie było niepokalone w łprawiedliwłłciách twoich abych niebył połromoczón. (*koment*) w łprawiedliwłłciách [*Ps* 118/80]] czułz w pełnieniu zakonu thwego y przykazania. *WróbŻółt* 006, nn5v, 118/10, 00, 002, 007 (10); *RejPs* 186v; *SeklWyzn* a2, b3v, d3, d4; *KromRozm II* kv [2 r.], k3v, m2; *KrowObr* 168v; Y przykazał [*Aza*] ludu łudłkiemu áby pátrzáli Páná Bogá oycow łwoich/ ázeby pełnił Zákon Boży/ y włztornkie Przykazania iego. *Leop 2.Par* 14/4, *A3v, *Deut* 6/1, 30/11, *2.Esdr* 1/9; *BibRadz Ez* 18/19; *BielKron* 43v, 45; *HistRzym* [39]v, 69v; [*małżeńłstwo*] Tłumi chłciwłłci y nieporzádnłłci: [...] przykázanie

Boże [zawarte w Gen 1/28: „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się”] pełni: pothómstwo pobożné y pocziwé wedle woléy Bożéy wypładza *BiałKat* 368v, 33v; Iáko y do Rzymian [św. *Paweł*] pińcząc mowi: Nie słuchacze/ ále słprawcy słowá Bożego/ to iest ktorzy pełnią Przykazánie Páńskie/ będą wśprawiedliwieni. *WujJud* 97v, 79v, 107v; Bo ácz Phárizeyfka skoła vczyła/ że nie potrzebowały słprawiedliwy pokuty/ że od młodości pełniły/ w ich skolie/ wśzyftky przykazánia/ że niebyli iáko inśzy liudźie/ grześnyśmy [lege: grzesznymi]/ táć náuká/ omilność była *BiałKaz* Bv; *SkarJedn* 36; *KochPs* 3; *SkarŻyw* 3, 358; *ReszPrz* 24; Vdaymyśz się ná wierne w čás pokutowánie/ á słposobmy się słpełnić Boże przykazánie *ArtKanc* K, L7v, M3v, S17; áby mi też dał [*Duch Św.*] słtáteczne wyznánie członkow wiáry świętey/ y wypełnienie przykazánia Bożego *LatHar* 490; Chwalcie Pána y wy Anyołowie iego/ w síle potężni/ przykazánie iego pełniący/ rośkazániu iego posłuszni będący. *LatHar* 563, 211, 563; *KołakSzczęśl* B, B3v; *Zakon wypełnił* [*Rom* 13/8].) Stąd mamy/ iż zakon ábo przykazánie Páńskie/ może y ma być wypełnione: y wypełniáne bywa przez miłość w tym żywócie. *WujNT* 568, 568 marg, 595, 661, 722; *PowodPr* 28 marg; *SkarKaz* Oooo2b.

»przestępować (a. przestąpić) przykazanie(-a); przeciw przykazaniu wykroczyć, wystąpić, występki; wykroczyć z przykazania; przestępca, przestępstwo przykazania« = *praetermittere a. transgredi praecepta Vulg* [szyk zmienny] (15;1:1:1;1:2:2): Hęc omnia venerunt súper nos nec obliti fumus te: et inique non egimus in testameⁿto tuo. Ty wśitki ciężkości przyśzły na nas/ á wśzakoż nie zapamiętaliśmy ciebie miły pánie/ á nyłmy [!] prześłtępowali przykazánia twego. *WróbŻółt* 43/18; *SeklKat* X; *KromRozm I* L; *KromRozm II* k3v; Náđ to ná tym Sądzie wielkim w máłych Miáłteczkách y ná Wśiách bywa báđánie (co zowá Rugiem) o záchowániu obyczáiów y wyśłtępkow káżdego Miefzczániná/ álbo też Wiefłkiego Ludu/ gđże wyśłtępní iáwnie bywáią karáni/ iefliby kto iáwnie pezećiw [!] Bożemu Przykazániu/ álbo wśtáwom Kofćioła krześćiáńského wyśłtąpił. *GroicPorz* k; *KrowObr* 47v; Rośpomni się [Boże] ná słowo kthoreś mowił Moiześłłowi słudze twemu/ rzekąc: Gdy prześłtąpićie przykazánie moje [*Cum transgressi fueritis*]/ rozprośzę was miedzy ludzi. *Leop* 2.*Esdr* 1/8, *Tob* 4/6, 3.*Mach* 7/9; W Argentoracie y około Káplani się ożeniáli/ dla czego też były wielkie roznice miedzy imi gdy byli ofkárzeni/ powyádáli przed Biskupem żeśmy nic przeciw przykazániu Bożemu niewykrocžili/ gdyż wśzytkim iednáko wśtáwione iest małżeńłstwo *BielKron* 200; *HistRzym* [89]; *RejZwierc* 47v; *BudBib* 1.*Reg* 15/23; *KarnNap* C3; *SkarŻyw* 40; Iákoż záprawdě nie pomáłuchmy wykrocžyli z powinności Chřeśćiáńskiey/ y przykazánia iego [*Chrystusa*] świętego/ ktore nam zośłtáwił ná piśmie v Prorokow y v Apośłtołow słwoich miłych/ ábyłmy ie czytáiąc/ według niego się słprawowáli/ y namniey z niego nie wykracžáli *WerGośc* 209; A przetoż ábo pokáranie/ ábo zgánienie prześłtępsłtwá przykazánia Bożego káżdego z tych dżeśiáci/ w piśmie S. naydžiefz. *LatHar* 119, 19, 112, 144; Gdyż prześłtępcy ánielłkiego przykazánia [tj. *Starego Przymierza zawartego za pośrednictwem aniołóů*] wzięli godne słkaránie. Dáleko wiécyej karáni będą prześłtępcy przykazánia Pána Chřiśtuśłowego. *WujNT Hebr* 2 arg; prześłtempśłtwem przykazánia páńkiego/ Inadź żydy y pogáńłtwo prześięgamy [= *przewyższamy*]. *PowodPr* 27.

»przykazanie(-a) przykaz(ow)ać (a. rozkaz(ow)ać); przykazania przykazane są« = *mandatum praecipere, praeceptum mandare, verba praecepta sunt Vulg; praecepta praecipere PolAnt* [szyk zmienny] (13;1): *KrowObr* 108v; y będzie to miał [król odpis prawa bożego] przy sobie y czytał/ ná káždy dzień

żywotá fwoie⁸⁰/ ábylie náuczył bać Páná Bogá fwoie⁸⁰/ y ftrzec przykazánia y Obrzędow iego/ ktore opifáne á przykazáne fą w práwie. *Leop Deut* 17/19; Przykazánie to ktore ia tobie dziś przykázuię/ nie iefth nád thobą/ áni dáleko od ciebie/ áni w niebie położone żebyś miał mowić/ ktośz z nas może do niebá wftąpić/ áby ie do nas zniol/ ábyfmy słucháli y fkutkiem go pełnili? *Leop Deut* 30/11; y ia y dom oycá me⁸⁰ zgrzeffylifmy/ márnosciami zwiedzieni/ á nie ftrzeglifmy przykazánia/ y Ceremoniy/ y fądow/ kthoreś przykazał Moizeffowi fludze twemu. *Leop 2.Esdr* 1/7, *Deut* 6/1, 11/27; Y mocnie ftał [*Ezechiasz*] przy Pánu nieodftępuiąc od niego á ftrzegąc przykazánia iego/ ktore był Pan rofkazał Moizeffowi. *BibRadz* 4.Reg 18/6, *Deut* 28/13; *BudBib Deut* 8/1, 11, 30/8, 11; Y nie bes przyczyny/ Moyżesz podáiąc/ rofkazuiąc/ y wyliczáiąc ono dziefięcioro przykazánie ná tablicach kámiennych pálcem Bożym pífáne/ tego nigdy nie powiedział/ Ty tablice y z tym rofkázáním ná wieki chowác będziecie/ ná wieki ich nie vtráćicie. *CzechRozm* 99v; *KolakSzczęśl* B3.

»skłaniać (*a.* skłonić) się [= *odstąpić*] od przykazania« (2): Increpaſti ſuperboſ: maledicti qui declinant a mandatis tuiſ. [...] Zbakałeſ miły panie pyłzne przekłęci fą ktorzi fie skłaniaią od przykazania twego. *WróbŻołt* 118/21, pp6.

»słuchać (*a.* posłuchać, *a.* usłuchać), (nie)posłuszny, (nie)posłuszeństwo przykazania (przykazań); posłuszny, posłuszeństwo przykazaniu(-am)« = *obtemperare praeceptis Vulg, Modrz; oboedire mandatis, praeceptum audire, oboediens praeceptis Vulg; attendere ad mandata, oboedire praeceptis PolAnt; praeceptorum observans Modrz* [szyk zmienny] (9:5:3;4:2): flvbowałem mv [*Bogu*] miłość/ boiaźń/ y poſłwízeńſtwo/ iego przykazaniv. *SeklWyzn* f2v, f3v; Tuć fie práwie oná pomftá Boſka fpełniła/ kthorą obiecał tym/ ktorzy iego przykazánia fluchać niebędą *KrowObr* 167, 109; Rzekł lud do Iozue: Pánu Bogu náſſemu będziemy ſłużyć/ á przykazánium iego będziemy poſłufzni. *Leop Ios* 24/24, *Deut* 11/27, *Dan* 3/30; O byżeś był ſłuchał przykazánia mego/ tedyby pokoy twoy był iáko rzeká/ á fprawiedliwość twoiá iáko wáły morſkie. *BibRadz Is* 48/18, *Deut* 28/13; Ceſarz then może być rzeczón káždy człowiek ſwiáthu wzięth poddány/ kthory dla bogactw y dla ćci/ podnofi fie w pychę w fercu fwym/ iákoby drugi Nábuchodonozor/ kthory niebył poſłufzny przykazánia bożego *HistRzym* 47; *WujJud* 63v, 101v; Y rzekł: iefli ſłuchaiać vſłuchaſz głosu Iehowy Bogá twego/ á co práwo w oczu iego vczyńiſz/ y poſłuchaſz przykázan iego/ y vſtrzeżeſz vſtaw wſzech iego/ (tedy) żadney niemocy [...]/ nie włożę ná cię *BudBib Ex* 15/26; *ModrzBaz* 113v [2 r.]; *ArtKanc* M3v; A ieſlibyście przykazánia mego nieſłucháli y niewypełniali onego. Ia też to vczyńię/ náwiedzę was prędko niedoſtátkiem y vboſtwem *KolakSzczęśl* B, B3 [2 r.]; POSLVSZENSTVVO winniſmy Bogu y przykazánium iego. *WujNT* Bbbbbbv, 314; Dayże mi téż to o mój namilſzy Pánie/ ábym ia téż była ták poſłufzna woli twoiéy y przykazánia twégo ſwiętého *SiebRozmyśl* C4; Oto przekłádam dżiſia przed oblicznoſcią wálzą błogoſłáwienſtwo y przekłętwo: Błogoſłáwienſtwo/ ieſliże będziecie poſłufzni rofkázaniu y mándatom Páná Bogá wálzego: przekłętwo záſię/ ieſli nie vſłuchać przykazánia Páńkiego *PowodPr* 6.

»strzec (*a.* ostrzegać, *a.* przestrzegać, *a.* przystrzegać, *a.* ustrzec), strzegący, strzeżenie przykazania (przykazań) (*a.* drog przykazania); strzec (*a.* przystrzegać) przykazania (*A pl*)« = *custodire praecepta Vulg, PolAnt, Modrz; custodire mandata Vulg, PolAnt; custodire eloquia a. leges a. sermones a. verba, attendere mandatis Vulg; observare mandata, custodire pactum PolAnt* [szyk zmienny] (80:2:2;4): Iezu

ktorys miłuiącę [!] ciebie ku ftrzeżeniu przykazania twego napominał. fmi(łuj) fie nad nami. *TarDuch* C; *FalZioł* V 66; raczy mie ożywić a ia będę ftrzegł przykazania twego. *WróbŻołt* 118/17; Iełtem wczefnik włytykich boiących fie ciebie miły panie/ y ftrzegących przykazania twego. *WróbŻołt* 118/63, 118/4, nn5v, 118/60, pp, 118/134, 146, 158; *RejPs* 54, 183v, 186v, Ff5v; *SeklKat* E3v, Pv; bo nas wiele ktori fmy fię fiali złemj dziecmi a niepośłufnemi Synmi wolei a rofkazaniu iego [Boga]/ ktorego niejedno że nieczinim/ ale też niechcem nic wiedzecż oniem/ pilniey ftrzegać wftaw Satanfkych niż przikazania yego. *RejKupSekl* a4v; Iełliby opuścili fynowie iego zăkon moi i fadow moich niechowali/ Iełliby to co się mnie podobá pokalali i przykázania moie⁸⁰ nieprzyftrzegali/ [...] wyftępy ich plągami karać będę *MurzHist* O2; *MurzNT* 51; Yedno też nyeboraczku czekay Pána fwego/ A ftrzeż pilnye drog fwyętych przykazánya yego *LubPs* K2v, N3, Xv, bb2; *KrowObr* 65, 108v, 109 [2 r.], 110v; Bom ia iełt Pan Bog twoy mocny/ Zawifny w miłości/ młzcząc fze niepráwości oycowfkich w fyniech/ do trzeciego y do czwarte⁸⁰ pokolenia/ tych ktorzy mie nienawidzą. A czyniąc miłofierdzie nád tyfiącmi tych/ kthorzy mie miłuią/ y ftrzegą przykazánia mego. *Leop Ex* 20/6; Bo záprawdę iefli będziecie przyftrzegać przykazánia/ ktore ia wam dziś przypominam/ á będziecieli ie czynić/ [...] (wierźcie themu) żeć rośprośfy Pan te wślyftkie narody/ przed oblicznością wálfą *Leop Deut* 11/22; A iefli fie náwróćicie do mnie/ y będziecie ftrzegli przykazánia moie/ y pełnić ie: choćbyście więc byli záwiedzieni ná kray niebá/ y z támtąd was zgromádzę/ y zăs przywiodę ná mieyfce ktorem obrał/ áby thám przebywáło imię moie. *Leop 2.Esdr* 1/9; Vczefnikiem ia iełtem wśfech ktorzy fie ciebie boią; y kthorzy ftrzegą przykazánia twoich. *Leop Ps* 118/63; Y flugá moy Dawid będzie Krolem nád nimi/ y ieden páłtherz będzie ich wślyftkich: w fładziech moich będą chodzić/ á przykazánia moie będą ftrzedz/ y będą ie czynić. *Leop Ez* 37/24, *Lev* 19/19, 37, 20/8, *Deut* 5/29, 6/2 (24); *BibRadz* 4.Reg 18/6, 2.Esdr 1/5, 9, *Ez* 18/19, 4.Esdr 15/24; Nie będziey odiet mąż s pokolenia twego od ftołcá kroleřtwá Izraelfkiego/ iefli będą ořtrzegać przykazánia moiego. *BielKron* 77v, 77v, 83v; *RejPos* 349; *RejPosWiecz*² 93v; *KuczbKat* 205, 280; *WujJud* 108; lecz nie byleś iáko flugá moy Dawid/ ktory wřtrzegł przykazań moich/ ktory też chodził zá mną wřzem fercem tylko (to) czyniąc co słuřze prze-demną [!] *BudBib* 3.Reg 14/8, *Deut* 8/1, 2, 6, 26/18, 30/10 (13); *ModrzBaz* 17; *CzechEp* 408; ZYwot ten mieć będzie błogosłáwiony/ ná tey řwiátá drodze wřzelkiey godźiny. Ktory zna wiecznego Pána řwoiego/ y boi fię iego z fercá práwego. Przytym przykazánia będzie ftrzegł iego/ nie máiąc řumnienia nátárgnionego. *ArtKanc* N13v, E13v, N7v; O Pánie IEzu Chryřte/ [...] rácz nam to dáć/ prošmy cię/ ábyřmy řwiátu temu obumárwřzy/ á od niego fię (duchownie) zágrzebřzy/ w tobie řámym odpoczywáli/ y twego przykazánia z pilnością przeřtrzegáli. *LatHar* 314, 139; *KołakSzcześl* B3; *PowodPr* 27.

»(u)miłować przykazanie(-a) (a. zakon przykazania); rozmiłować się, zamiłowanie przykazania; kochać (a. rozkochawać) się w przykazaniu« = *mandata diligere Vulg* [szyk zmienny] (7;5:1;2): Y podniořlem ręce moie ku przykazaniu ktorem miłował/ á ia fie będę obierał w řprawiedliwořci twoiey. *WróbŻołt* 118/48; A przetom fie rozmiłował przykazánia twe⁸⁰ nad řrebro y nad Topazion. *WróbŻołt* 118/127; Oczekawałem zbawiciela twego miły panie á przykazanie twoie vmiłowałem. *WróbŻołt* 118/166, 118/47, 159; nic inego myřlić niebędę miał/ iedno fie rořkocháwáć wprzykazánium twoiem. *RejPs* 184; duřfá moiá vmiłowawřfy zakon przykazánia twego vřtáwicznie ták chce iuř wniem

przebywać. *RejPs* 184, 185; A zawnzym ya ty złe ludzi myał we złym mnimányu/ Y przetom fie pilnye kochał w twoim przykazányu *LubPs* bb4v, ccv [2 r.]; *Leop Ps* 118/48; Dayże mi/ Pánie BOże moy/ tego święte⁸⁰ zakonu y przykazania zamięłowanie *LatHar* 636, 53, 608.

»przykazanie(-a) ustawić; przykazania(-e) (jest) postanowione (a. ustawiono)« [szyk zmienny] (2;2): Wyfzedł tedy lud przed dom Bogu poštawiony/ áby Moizefzá vkámionowáli/ tám wołáli/ áby wyfzedł okrutnik nafz/ co nas przywiodł ná nędzę niewoley fwą chytrofcia/ co nam vftawił frogie á gwałtowne przykazania á zmowił ná Bogá *BielKron* 41; [Mojżesz przemawia do Izraelitów:] Vczcie fie y pełnicie przykazania Pánfkie/ ktore ieft nam vftawiono/ á piżcie ie ná fwych fercach iáko w kfięgach. *BielKron* 43, 84; *HistHel* B4v.

»przykazanie(-a), przykazani(e)m (wz)gardzić; wzgarda (a. wzgardzenie) przykazania« = *spernere praecepta, contemnere verbum Vulg* [szyk zmienny] (3;2;2): *WróbŻółt* 106/11; [prorok Natan mówi do Dawida:] Czemużeś tedy wzgardził przykazanie Pánfkie/ ábyś vczinił złe rzeczy przed obliczem moim? Vryafzá Ethejczyká zabiłeś mieczem/ á żonę iego wzięłeś łobie zá żonę/ á zabiłeś go mieczem finow Ammon. *Leop 2.Reg* 12/9; Gdy thedy każdy narod náfládował poządliwości swoiey/ á dopuřczáli fie dziwnych rzeczy przed tobą/ gárdząc przykazaniem twoim. Tedyś ná nie dopuřcił potop *BibRadz 4.Esdr* 3/8; Ale kto chce zgodą s tym Pánem [Bogiem]/ czyn ták iáko w on czas czynili Izráelczycy gdy ná nie Pan zá wzgárdzenie przykazania fwego przepuřcił węże ognifte/ thedy wnet vciekli fie s pokornym wołaniem swoim ku Pánu *RejAp* 135; *RejZwierc* 256; *WerGość* 210; *WujNT* 710.

»przykazania (przykazań) nie zapominać (a. nie zapomnieć, a. nie przepomnieć), nie zapamiętać; na przykazanie pamiętać« = *mandata non oblivisci Vulg; non oblivisci praeceptorum PolAnt* [szyk zmienny] (4;1;1): łzukay łługi twego miły panie bomci przykazania twego nie zapamiętał. *WróbŻółt* 118/176; Wífákżem Pánie nie przepomnyał przykazania twego Y owłsemem go był pilen s fercá vprzeyeego *LubPs* bb4; Podawiając im [Jeremiasz Żydom uprowadzonym do Babilonu] zakon áby nie zápomináli przykazania Pánfkiego á iżby fie nie vwodźili w vmyłloch/ gdyby złothe y śrebrne bálwany/ y ochędořtwo ich vyzreli. *BibRadz 2.Mach* 2/2; *BudBib Ps* 118/141, 2.*Mach* 2/2; bychmy iedno nie łamáli przymierza z tobą/ á ná przykazanie twoie pámiętáli *LatHar* 563.

»żyć, sprawować się, rządzić się wedle (a. według) przykazania; [kogo] przykazanie rządzi« = *facere praecepta PolAnt* [szyk zmienny] (5;3;2;1): Ty znałz iżem drogę przykazania twego przebieżał [*Ps* 118/32] (*koment*) To ieft rządziłem fie według przykazania twego. *WróbŻółt* nn8v; *SeklWyzn* c3v; Czo za zapłatę pan Bog obiecał tym ktorzi iednego Boga maią/ á żywia [!] wedle iego przikazania. *SeklKat* E3, N2v, Yv; *KromRozm II* m2; Bo kogo twoye prawdziwe przykazánye rządzi/ Ten zá wymyłły ludzkimi nigdy nye zábłádzi *LubPs* bb3; Y vczynicie Pan przednieyfzim á nie pořlednieyfzym/ y będziefz wyższy á nie niższy/ byś iedno pořtułznym był przykazaniu Páná Bogá twego ktore ia dziś rofkázuie tobie/ ábyś ie záchowywał y wedle niego fie řprowował. *BibRadz Deut* 28/13; *HistRzym* 54v; A ma to [chrzczone dzieciątko] iřcie wiedzieć że się iuż od tego czáfu Páná Chriřtułowy^m łługą y rycerze^m řtawa/ á iż [...] ma żyć vftawicznie wedle przykazania [!] Pánfkie⁸⁰ *KarnNap* B4v; *WerGość* 209.

Wyrażenia: »przykazanie(-a) boże, Pańskie, boskie, (Pana) Boga, (Pana) Chrystusowe itp.« = *mandata a. praecepta Dei Vulg, PolAnt, Modrz; praecepta Domini (Dei) Vulg, PolAnt; eloquia Dei, mandata Domini (Dei), divina praecepta, verbum Domini Vulg; praecepta Patris PolAnt* [szyk 218:72] (290): SWyatłofcy nyewimowna boze raczi my dac ferce fkruffone ktorebi latwyje przijalo bofka nauka a powolne bilo yarzmu kriftowemu ij brzemyenyu przikazanya bozego. *BierRaj* 19; Potym [Maryja] wltawłfi od modlitwy/ przikázaniá fie boże⁸⁰ ięla/ ij dwoie łobie ku nawyłfemu wypelnieniju/ wybrala. Będziefs milował pana boga twęgo/ ze włłytkie⁸⁰ łertza/ ze włłytkie dułfe ij fıly twé/ a blizniego twego iako łám fiebie. *OpecŻyw* 1v, 178v; gdy czy łzwyący [tj. *Joachim i Anna*] bądacz wboyafzny bozey a chouayacz przykazanye boze przełz dwadzyefzczya lath plodu nyemyely łzłubyly panu bogu yłz ten plod ktory by myely bogu by y ofyaroualy *PatKaz III* 104v, 146; *FalZioł V* 66; Odfłępcie odemnie złofłtnici/ á tedy więcz ia będę fie badał przykazania boga mego. *WróbŻołt* 118/115, H3, 106/11, nn5, oo7v, oo8v, pp, qq7; Wtym pfalmie prorok vczy iákie dobrodzieyftwa ci znać będą ktorzy łtrzegą przykazánia pánłkiego *RejPs* 54, 184; Przykazania pana Chriftvłowe/ w piłmie naznaczone/ y opifane/ kv nafzei navcze/ mamy chować/ a wedłvg nafzei możnołci pełnić. *SeklWyzn* d3, a2, b4v, C, c3v, d2, d4; Summa włzyłtkiego przykazania Bożego. *SeklKat* B3v, D2, D2v, G2, G2v, H3 (23); Nye rownay ludzkich wltaw do Bożego przykazánya. *KromRozm I* O2, F4v, H2v, L, O2; *MurzNT* 28v marg, *Mar* 7/8, *Ioann* 15/10; A yednák y ty [ustawy obrzędne]/ y włłytkye przykazánya boze wyeczne łá/ yáko łwyádlfy mędrzec: A nye tylko żydy/ ále y nas krzełciány wyiecznymi czály obowyęzuya/ Ale duchownym obyczáyem. *KromRozm II* 1, b3v, h4, k3v, m2; *KromRozm III* B8v, E5; Nawdzięczniejza ofiárá łercze niewinne/ á kto łtrzeże przykazánia Pánłkiego. *LubPs* N3 marg, B6 marg; *GroicPorz* k; W połmiechełcie obrołili przykazanie Boże/ dla wltaw wálzych O obłudni ludzie? *KrowObr* 235v, 8, 9, 47v, 108v, 115; ielzche y oto [Żydz] Krolá [egipskiego] żądáli/ żeby mogli te ktorzyby z narodu Żydowłkiego Święthego Bogá y zakon iego z dobrej woley gwałłili/ łłufznym á przyłtoynym karániem ie kárác: przekłádáiąc to Krolowi/ że ci kthor(z)y dla łwego brzuchá Boskie przykazanie przełthępuia/ nigdy y krolewłkim rołkazániam nie mogą być wierni. *Leop 3.Mach* 7/9; Zakon nowy dołtoynieyłfy niłz łtáry/ przeto iż Chryłtułowe przykazanie waznieyłfe niłz Angielłkie *Leop Hebr* 2 arg, *A3v, *Deut* 11/27, 30 arg, 2.Reg 12/9, 2.Par 13/11 (14); *BibRadz* *2, *Deut* 28/13, 2.Mach 2/2; *OrzRozm* E4; [Mojesz przemawia do swego ludu:] Ale wyłtawicie kámienie wielkie/ á nápiłzecie ná nich przykazanie Pánłkie *BielKron* 45, 32 marg, 43v, 44 marg, 84, 128v, 200, Kkkkv; Duchowni niech vczá Pánłkiego Przykazánia. *KochZg* B; *OrzQuin* Nv; Archá byłá fkrzyniá w łtharym zakonie/ w kthorey było przykazanie Pánłkie *RejAp* 98; Ten že tho Eufámian był człowiek łprawiedliwy á w Przykazaniu Bożem pilnie chodzący *HistRzym* 123, 38v, [39]v, 40v, 47, 66 (12); *RejPos* 64v, 190 [2 r.], 350; *RejPosWiecz*² 93v; Pożrzy napirwey w zakon boży/ obáčz ielłi włzytkiemu przykazaniu Pánłkiemu dofyć czyniłz/ wnetci fie tám grzech vkaże *RejPosWiecz*³ 98; *BiałKat* 1, 23v, 43v marg, 368v; *KuczbKat* 265 [3 r.], 410; *RejZwierc* 196; Przez łáfki Bożey Zakon/ to ielł chowanie Przykazánia BOżego/ nas włprawiedliwić niemoże *WujJud* 76; Ná ołtátek vmyłłi [człowiek] Krzełł przyiác/ nowy żywot począc/ y chować Boskie Przykazanie. *WujJud* 98v; A tym obyczáiem ludzie łłtawłzy fie przyiácielmi Bożymi/ odnawiaią fie dzień podle dnia/ idąc z cnoty wcnotę/ martwiąc członki łwoie/ á poddáiąc ie pod połłufzeńłtwo przykazánia Bożego y

Kościelnego *WujJud* 101v, 43, 76, 76v [2 r.], 97v, 99v, 109v, L18; *WujJudConf* 102v; *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* [21²]; A (ták) łtrzełz przykazań Iehowy Boga twego/ żebyś chodził drogami iego y balbyśię go. *BudBib Deut* 8/6, 2.*Mach* 2/2; *BudNT Mar* 7/9; Y to też ielzczę niemniey rozumowi przeciwna/ łámo przykazanie Boże ná tablicach kámiennych łpíłáne/ zá łłowo Boże ku chwále Bożey należące przyimować/ á włzyłtki inłze vłtawy y rołkazania/ niemniey dla chwały/ y łłuzby Bożey/ od Bogá łámego połtánowane/ y rołkazane/ odrzucáć *CzechRozm* 100v, 83, 144; *ModrzBaz* 23v [2 r.]; *SkarJedn* 36; *KochPs* 3; Co łię tknie przykazania Bożego/ ktore dżieśięciorgiem zowiemy: á náwet y inłzych vłtaw ktore imieniem Bożym Moizelz ludowi Izráelłkiemu podawał/ tych łobie Iezus Chriłtus fyn Boży [...] nigdy nie przyczytał *CzechEp* 279, 65 [2 r.], 112, 158, 279, 281 [2 r.], 317, 408; *ReszHoz* 131; częgo ielzczę [tj. *pijaństwa*] ná wielką wzgárdę przykazania Pána náłzego ták dálece łobie zá grzech nie poczytamy/ ále y owłzem ielzczę łię drudzy z tego przechwaláią/ że łą męźni ná łpełnienie y ná dośiedzenie áż do białego dnia. *WerGośc* 210; *ArtKanc* K, M3v žp, M5, N7v; A iż nie káždy wie z częgo łię łpowiádać ma/ połóży łię tu Bołkie y Kościelne przykazanie/ z kroćiuchnym obiáśnieniem y wykłádem *LatHar* 112, 47, 112, 119, 231, 490, 685; *KołakSzczęśł* Bv; Zydowie vłtawy łwe przekłádałi nád Bozkie przykazanie. *WujNT Mar* 7 arg; A przykazania iego nie łą ciężkie [1.*Joann* 5/3].) Což tu rzeká łektarze dżięsieyłzy/ ktorzy przykazanie Páńłkie powiádaią nie tylko być ciężkie/ ále ku wypełnieniu zgołá niepodobne? *WujNT* 827, 21 [2 r.], 31, 48 marg, *Matth* 15 arg, s. 81 [2 r.] (51); *WysKaz* [24]; *PowodPr* 6, 27 [2 r.], 28 marg; Bo ci [faryzeusze] tylo zwierzchney oney vczynekowej łprawiedliwości pilnowáli/ wnétrzną opułzczáiąc/ y wiele przykazania Bożego złemi wykłády płuiąc. *SkarKaz* 311b, 350a, Oooo2b. Cf »tablice przykazania«, *Zestawienie, Wyrażenia przyimkowe*. [Cf też **b.α.** »przykazanie kościelne« *LatHar* 127]

»przykazanie jasne« [szyk 1:1] (2): Przykazánye páńłkye łwyátłe álbo yálne [*praeceptum Domini lucidum Vulg Ps* 18/9]/ ołwyecáyące oczy. *KromRozm III* B8v [przekłád tego samegotekstu] *KochPs* 27.

»kamienne przykazanie« = *Dekalog zapisany na kamiennych tablicach* (3): Ale to tylko rozumiemy o tych/ ktorzy záprzawłzy łie iáłnie píłm ł. náłzego nowego łełtámentu/ Iezufá Chriłtułá odrzuciłwłzy/ y krew iego [...] rzkomo do Bogá/ do Moyzełzá/ y do zakonu/ ludzi wieśł chćieli: áłiści y tám włzyłtko porzuciłwłzy/ do łámego łie kámiennego przykazania przywiázáli. *CzechRozm* A5v, 86v, 101.

»przeciwny przykazaniu« [szyk 4:1] (5): *SeklKat* H3; Což wy Trádycie Zydowłkie łprofne/ á iáłnie woley á Przykazaniu Bożemu przeciwné/ Trádycyam łwiętym Kościelny^m przyrownywacie? *WujJud* 43; *RejPosWstaw* [21²]; Dáć co do kościołá/ ábo ná ołtarz/ nie ielł zákazano: ále opuścić rodzice w potrzebie/ y nie dáć im pożywienia dla tego ábyś ráczey dał do kościołá/ to niezbožna rzecz/ y przeciwna Páńłkiemu przykazaniu. *WujNT* 151, 151.

»przykazanie (jest) sprawiedliwe, jest sprawiedliwość; sprawiedliwość przykazania« = *mandatum iustum Vulg* [szyk 4:3] (5:1;1): Abych łprauiedliwołci twich łłrzegł nie opułzczay mie miły panie ze włząd. [*Ps* 118/8] (*koment*) Sprawiedliwołci przykazania twego ktore vłprawiedliwia. *WróbŻołł* nn5v; Day [*Panie*] aby twoia łprawiedliwołc, to ielł twoie łprawiedliwe przykazanie było mnie za zakon y za prawo. *WróbŻołł* nn8v; Pronunciabit lingua mea eloquium tuu^m: quia omnia mandata tua aequitas.

Będzie wyflawiał ięzyk moy fłowo thwoie [...]. boc wŕzytko przykazanie twoie ieŝt ŝprawiedliwoŝc. *WróbŹołt* 118/172, 70/16, oov; *KrowObr* 227v; *WujNT Rom* 7/12.

»ŝwięte (jest) przykazanie« = *mandatum sanctum Vulg* [szyk 9:7] (16): ábowiem to widzę iż wŕłytko ieŝt ná ŝwiećie zginęłe/ tylko łámo będzie wiecznye trwáło ŝwięte przykazanie twoie. *RejPs* 182v; *MurzHist* R4; Gdyżem ya nędzny robaczek moy wŕŝechmocny pánye/ W twoim ŝwyętym przykazaniu obrał ŝwe kochánye *LubPs* ccv, bb2v; *KrowObr* 63, 227v; *RejPos* 349, 350; [*Dawid wołał do Boga:*] mnie oto rácz káráć comći winien/ á com przeŝtąpił ŝwięte przykazanie twoie. *RejZwierc* 47v; *WerGoŝc* 209 [2 r.]; *WerKaz* 301; *LatHar* 636; A ták zakonći w prawdźie *ieŝt* ŝwięty/ y przykazanie ŝwięte/ y ŝprawiedliwe y dobre. *WujNT Rom* 7/12; iżby mi ŝię [*jarzmo Chrystusowe*] zázwždy zdáło ták lekkie/ żebym to zázwždy z wielką miłością y pilnoŝcią czyniłá/ co mi rofkázuie w ŝwiętym przykazaniu ŝwoim. *SiebRozmyśl* I4, C4.

»(dwie) tablice(-y) (kamienne) przykazania (bożego a. Pańskiego)« (6): Tedy wezwał Pan Bog Moizełŝá/ mowiąc: Wŝtáp ku mnie ná gorę/ á dam tobie tablice kámienne zakonu y przykazania ktorem nápiŝał/ áby vczył ŝyny Izráelŝkie. *BielKron* 32v; [*Mojżesz*] vkazał dwie tablice dzyeŝięćiorá przykázania boże⁸⁰ pálcem Bożym nápiŝáne. *BielKron* 35, 33, 35v, 77v; Gdy ŝie złamáły [*tj. zostały rozbite przez Mojżesza cf Ex 32/19*] tablice pirwŝego przykazania/ drugi raz Bog zálę powtorzył toż obiáwienie [*cf Ex 34/1-28*]/ gdzye ieŝcze pilniey ŝwoię czeŝć obwárował. *SarnUzn* D3v.

»uczynki (uczynek) przeciw przykazaniu« (6): *SeklWyzn* b4v, F; Grzech vczinkowy ieŝt wŝzelka żádba/ mowa/ albo vczinek przeciw przikazaniu Bożemu *SeklKat* Q4, Q4, Q4v, V2v.

»zakon przykazania« = *lex mandatorum Vulg* (3): *Leop Eph* 2/15; miedzy narod Słowieńŝkiego ięzyká pod Tytułem á imieniem W.K.M. ławnym Krolewŝkim/ kazałem wydáć/ To ieŝt/ tę ŝwiętą lekcyą/ Kłięgi Bibliey/ zakon pierwŝy przykazania Bożego/ tákże y Teŝtament nowy Ewánieliá Pána Krytuŝowę/ na Polŝką mowę dawŝy przełóżyć *BibRadz* *2. *Cf* »umiłować przykazanie«.

»przykazanie(-a) zakonne (a. zakonowe), (Mojżeszowego) zakonu, z zakonu« = *lex mandatorum, mandatum a. praeceptum legis Vulg* [szyk 9:3] (8:3:1): [*ŝw. Józef*] Przikázanię moiżelŝowego żákonu rád chowál *OpecŹyw* 5; *WróbŹołt* pp7; *KromRozm II* kv, m3; *Leop 1.Mach* 2/68; *BialKat* 33v; kto pełni przykazanie zakonne/ w nim będzie żył/ to ieŝt nie vmrze/ iáko przeŝtępcá zakonu. *WujJud* 79v; áżebyŝcie vczyli ŝyny Izráelŝkie wŝzytkich przykazania moich z zakonu/ ktore Pan mowił do nich przez Moyzełŝá. *WerGoŝc* 258; Abowiem on [*Chrystus*] ieŝt pokoiem náŝzym; ktory oboie [*tj. pogan i Źydów*] iednym vczynił/ y nieprzyaźń ktora byłá iáko przegrodzenie ŝrzedniey ŝciány/ rozwálił w ćiele ŝwoim: łkáziwŝy (*marg*) to ieŝt, odmieniwŝy zakonne przykazania w náuki Ewángeliey. (–) zakonne przykazania w wŝtáwách náležáce *WujNT Eph* 2/15, s. 81, *Hebr* 9/19.

Zestawienie: »dzieŝięćioro przykazanie (boże, Pańskie, boskie), przykazania (*G sg*); dzieŝięć przykazania (*G pl*) bożych« = *decalogus Calep, Cn*; *decem verba, praecepta decalogi Cn* [szyk 54:1] (53:1;1): Máż pyrwei wiedzieć/ ze to dzieŝięćioro Boże przikazanie dáł był pan Bog Moizełŝowy na dwu tabliczach pálcem Bożim napyŝáne. *SeklKat* G4v, B2, X; *RejKup* x5; *KromRozm I* I, I3v, I4; *KromRozm II* k2v; A iżby káždy wyedzyał yáko pan Bog ná thy łáŝkaw/ ktorzy z nyeoddánemi [*tj. z niepoŝlubioną kobietą*] myęŝzkáyá/ nyechay czyta piŝmo/ ktore mowi: Gámraći/ Fryierze/ nye vyrzą kroleŝtwá nybieŝkyego/ y owŝŝem mowi ták w dzyeŝięcyorgu ŝwym przykazányu: Nye czyń

grzechu nieczyłtego. *GliczKsiąż* B7v; Przyfylegam przes pięciory klyęgi Moyżefzowe/ w kthorych ieft nápiłáne Dziefylećioro przykazania iego/ ktore łam Bog práwá ręká nápiłał [...]: iże ia tey máięthnołci niemam *GroicPorz* aav; *Leop Ex* 20 arg; *BibRadz* I 104 żp; Rołpowiełał im też [*Mojżesz*] dzyefięć przykazania Bożych *BielKron* 44; W Cerkwi łwey żydowie chowaią dziefielećioro Boże przykazanie/ ktorem^{mv} czynią wielką pocżciwość gdy ie rozwijaią. *BielKron* 465, 35; Iełli rzeką [*heretycy*] przykazanie Boże dziefielećioro/ włżák ie iuż połámáli. *SarnUzn* H; lew/ to ieft Bog/ dał Gwidowi/ to ieft Kryłtowi podle człowieczeńłtwá dziefieleć osłow obciążonych/ to ieft dziefielećioro przykazanie łtare y nowe pod ie^{go} moc ku łzáfowaniu człowiekowi *HistRzym* 69v, 40, 60v, 83v; *KuczbKat* 265 żp, 345; Ale oná część zakonu/ ktorą Moralem zowiećie/ to ieft/ Dziefielećioro przykazanie/ poniewałz ieft zakonem przyrodzoným/ vłtác nigdy niemoże *WujJud* 78, 78v, 80; O tołż ia ćiebie pytam powiedz mi/ [...] co też oni przez to łłowo zakon rozumieią? [...] Czyli tylko łamy kłięgi Moyżefzowe? czyli y iefzćze łamo przykazanie Boże/ ktore dziefielećią łłow/ ábo dziefielećiorgiem przykazaniem názywamy? *CzechRozm* 83; Iełliby też zász iákom iuż námienił/ śmiał tho kto z głowy łwey twierdzić/ że te rzeczy w kłięgách Moyżefzowych łpiłáne/ oprocż łamego dziefielećiorgá przykazania/ nie łą od Bogá podáne. A odziefielećiorgu przykazaniu kto ich vpewni/ żeby to łamo od Bogá było? Bo iełli łie godzi węćpić/ y odrzucác/ ták wielką część piłmá Moyżefzowego/ y niemieć go zász łłowo Boże: á ktołż o tych niezbożnych łudziach to przyrzecze/ żeby oni y łamo dziefielećioro przykazanie zász Boże podanie mieli? *CzechRozm* 100v–101, 89, 97v [2 r.], 99v [5 r.], 100, 101, 101v [2 r.]; ná znák rozmowy łwey z Pánem/ wziął [*Mojżesz*] im od Bogá nápiłáne [!] dziefielećioro przykazanie Boskie/ ná dwu tablicách kamiennych/ w ktorym łię zámýka włżytłko záchowanie ich ku Bogu y bliżniemu. *SkarŻyw* 481, 491; *CzechEp* 96, 279; była to wola y zrzáđenje Boże/ áby ty rzeczy ktore przez vłtá łwoich wiernych łług Prorokow/ łudziom oznáymiál/ ná piłmie potým dla wieczney pámiátłki/ y náuki łudzkiej zołtály. Co napierwey łam vćzynić raczył/ gdy zakon/ dziefielećiorgá przykazania/ páłcem łwoim Boskim ná tablicách nápiłác raczył. *NiemObr* 71; *ArtKanc* M2v; *GórnRozm* K4; Decalogus – Dziefielećioro przikazanie. Sacrum volumen quod decem Legis praecepta continet. *Calep* 289b; *LatHar* ++8v, 112, 113, 130, Aaa6v; *WujNT* 97; [Ya Marek Zid s Połnanya przifzięgam panu bogu łwemu ktory łtworzył nyebo y zięmya, ze mnye bila wynna Anna Ivrkowa łto y człthernálczie złothich [...] za czom włchitłko nie wziął od thi tho Anny Ivrkowi zadny zapłathy tak my bog pomolch dziefielećiorgo boze przikazanye ktore pan bog dall przodkom náłchim ná gorze Synai *ZapWpolActAdv* 1550 205/79]. [Cf **b.a.** »pięcioro przykazanie« *LatHar* 133.]

Szeregi: »dekalog abo przykazanie« (1): Dekálog ábo przykazanie Boże iáko Połłká wypełnia. *PowodPr* 28 marg.

»mandaty a przykazanie« (1): Błogolłáwienłtwo/ ieflyże będziećie połłufzni mandatow á przykazania Pána Bogá wálłego [*si oboedieritis mandatis Domini Dei vestri*]/ ktore ia wam dzieł przykázuię *Leop Deut* 11/27.

»przykazanie i nauka« (1): Teżbyłmy [...] o Bogu y iego Przykazaniu/ y náuce zbáwienney żadney wiádomołci niemieli/ by nam był tego Moizełż piłłaną z Duchá S. Hiftorią/ á potým Ezdras/ y Helchias ná potomne czály/ nie podáli *StryjKron* A.

»przykazania(-e) a (i) obrzędy« = *verba et caeremoniae Vulg* [szyk 1:1] (2): Tedy y obrzezánye y ofyary wołow/ kozłow/ báránow/ y wśfyłtke ine obrzędy/ á przykazánya zakonne wypełnyć mamy? *KromRozm II kv; Leop Deut 17/19*. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»przykazanie i poruczeństwo« = *praecepta et mandata Vulg* [szyk 1:1] (2): przeto iż Abráhám powolnymbył głośu memu [tj. boskiemu]/ á pilnował przykazánia y poruczeństwá mego/ Obrzędy chwalebne: y prává moje chował. *Leop Gen 26/5, Deut 6/2*. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»przykazania i prawa« (1): Przykazánia y Prává. *BibRadz I 108v żp*. [Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.]

»przykazanie i rada« (1): Czwarte dla tego [Maryja] rzeczona przyaczyolką yż uoley boskyey byla barzo przyrownana uypelnyayacz yego przykazanye y radą czo yełt znak prauey myłószczy *PatKaz III 128v*.

»przykazanie(-a), rozkazanie« (2): Przykazánia Iehowine łą proste/ ktore łerce rozwelelają: rołkazanie Iehowine iełt czyłte ktore oświeca oczy [Ps 18/8] *CzechEp 112; LatHar 563*. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»przykazania(-e) i (a) sądy« = *praecepta et (atque) iudicia Vulg* [szyk 5:1] (6): WróbŻołt 003; Strzeście wśłego przykazánia moiego/ y wśfyłtkich śładow moich/ á czynicie ie. *Leop Lev 19/37; Pamiętáyćie ná Zakon Moizełłá śługi moiego/ kthorym mu poruczył ná gorze Oreb/ do wśzyłthkiego ludu Izráelłkiego/ przykazánia y śłady. Leop Mal 4/4, Lev 25/18, Ios 24/25; PowodPr 51*. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»słowo i przykazanie« (1): Grzełą przełoeni łwieczci/ ktorzi niewykorzeniałą bałwophalłstwa przeciwnego łłowu y przikázaniu Bozemu. *SeklKat H3*.

»sprawiedliwości i przykazania« (1): Ale iełli łie odwróćicie/ á łprawiedłwości moie/ y przykazánia moie [*iustitias meas et praecepta mea*] kthorem przed wami położył/ opuścić/ [...] wykorzenie was z łemie moiey ktorąm wam dał *Leop 2.Par 7/19*. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»świadectwa(-o) i przykazanie« = *testimonia et mandata a. praecepta Vulg* [szyk 2:1] (3): WróbŻołt 118/168; Wzywálic Páná tego á on ye wyłłuchawał/ Vłtnye w łłupye łęczowym częłto z nimi rozmawyał/ Abowyem łtrzegłi łwyádectw y przykazánya yego *LubPs Xv; Leop Ps 98/7*. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»przykazania i usprawiedliwienia« = *mandata et iustificationes Vulg* (3): A byli oboie [Zachariasz i Elźbieta] łprawiedłwych przed Bogiem/ chodząc we wśzyłkich przykazaniach y łprawiedliwieniach Páńłkich bez przygany *Leop Luc 1/6; LatHar 685; WujNT Luc 1/6*. [Zawsze przekład tego samego tekstu.]

»przykazanie(-a) i (albo) ustawy« = *pactum et decreta, praecepta et statuta PolAnt* [szyk 8:2] (10): A barzo vnich niełporo Ono Panłke/ Dzełieczero Przikázanie y vłtawy Albo Apółłolłke łprawy Rádłięy by yé zatłoczil *RejKup x5; GroicPorz k; KrowObr 8, 109 [2 r.]*; BYł tego czáfu Heliałz Prorok z miáłłá Thezbá rodem/ ktory bacząc iż Acháb porzućil vłtawy kołcielne y przykazánia Páńłkie/ przez Moizełłá połtánowione/ prołłł Páná Bogá áby zámknął niebo áby dełzcz nie był *BielKron 84, 35v*; Y rzekł Iehowá Solomonowi/ poniewazeł to vczyłłł/ a nie vłłtrzegłłł przykazánia mego/ y vłłtaw

Szereg: »według zakonu i przykazania« (1): A wždy go [Saula] o to [o złożenie Bogu specjalnej ofiary przed walką w czasie, gdy Samuel był nieobecny] Sámuel karał/ powyádáyac iż głupye vczynił/ á nyessluchał páná Bogá/ (A to ofyárá byłá wedlug zakonu y przykazánya Bożego) *KromRozm I N4*. Cf »żyć wedle przykazania«. ~

»z przykazania« (3): [*w alegorycznym objaśnieniu opowieści:*] Ale tento fyn miał z przykázania fiołtrę/ to iełt dułżę mieć we czći *HistRzym* 40.

~ *Wyrażenie:* »z przykazania bożego« (2): Boć zajłtę trudno powiedzieć/ dla czego by się inłżęgo i pán Chrifus nauki tych kacérzów wyłtrzegac kázál/ iedno dláte^{go}/ ze wielé vczyli i czynyli/ częgo łprzykázania bożęgo niemieli/ á to zásię opułzczali/ na co obwiązani byli *MurzNT* 81; *HistRzym* [39]v. ~

»przeciw(ko) (a. naprzeciw) przykazaniu« (13): Napyłłal fwieti paweł/ ze nieiedno dobrym/ ale y zlym [*przełożonym*] mamy być poślufzny [...]. Ale iełly by nam czo rołkazowali czinić czo by było przeciw panu Bogu y przikazaniu ięgo/ niepowyńniłmy ich fluchać. *SeklKat* I.

~ *Wyrażenia:* »przeciw(ko) (a. naprzeciw) przykazaniu bożemu« (12): *SeklWyzn* a2; zadny człowiek niema tey mocy aby czo mógł włtawyc/ albo przikazac przeciw przikazaniu Bożemu *SeklKat* I4v; Ciało nałże walczi na nas obzarłtwem/ proznowanym gnułnołcią/ leniłtwem/ y włzelką złą żądzą przeciw prikazaniu bożemu *SeklKat* T, F2, N2, Q4, Q4v, T3v, V; Abowim Bog chce myeć to połłufłeniłtwo/ ábyłmy fye nierzładnym żądzom przeciwiłi. A ktorzy fye nyeprečiwyą/ ále im fye poddawáyą przeciwi przykazányu bożemu/ á dopułłczáyą fye vczynkow przeciwi łumnyenyu/ ci łą nyelprawyedliwi *KromRozm I* Hv; *MurzNT* 76; *KwiatOpis* B.

»przeciwko jawnemu przykazaniu« (1): Około zaś świeckich [*ustaw*]/ mámy obaczyć iełli nie łą przeciwko iawnęmu przykazaniu bożęmu i przeciwko łumnięniu dułż náłzych/ iako gdyby łudźie kázali się pana Chriftułá zaprzecć *MurzNT* 76.

Szereg: »naprzeciw przykazaniu i prawu« (1): Tu nieoznáymuię áni wypifuię Komor/ to iełt/ dworow/ áni mnieyłzych wrzędow/ ktorą włzyłłtkie żiemice ze włzyłłtkimi Klucźámi/ Stárołłtwy/ Miáłty/ Zamkámi [...]/ zápámiętały Mołłkvićin/ náprzeciwi przykázaniu Bożęmu y práwu łwieckiemu/ połłiadł. *KwiatOpis* B. ~

»mimo przykazanie« (1):

~ *Wyrażenie:* »mimo przykazanie Pańskie« (1): A iżeby kto nyemyał wátpłiwołci/ áby fye oni [*apostołowie*] w rzeczach ták wyelkich á wáżnych częgo nyeprzyłtoynęgo mimo przykázánye Páńłkye nyedomyłłáli/ widzác co fye około nich dżyáło/ iż byli nędzni á nye vmeyęłtni łudźye á rybitwi/ wnet zá tym połyłánim píłłe Yan S. Iż [*Jezus*] tchnął ná nye/ y rzekł im: Weźmićye duchá S. *KromRozm II* f4v. ~

»nad przykazanie« = *niezgodnie z przykazaniem, inaczej niż jest nakazane* (1):

~ *Wyrażenie:* »nad boskie przykazanie« (1): Bo to trudny wezeł nanie [*księży*] Czo nad Bołkye przikazanie Grełłnem częgo dopułłczáya Chocz jem wiele zato daja *RejKup* z5v. ~

W przen (11) :

Wyrażenie: »droga(-i), łcieżka(-i) przykazania; ku przykazaniu droga« = *via mandatorum* *Vulg*, *Modrz*; *semita mandatorum* *Vulg*; *via praeceptorum* *Modrz* (8:2;1): *WróbŻołt* 118/32, 35; Bo s tąd żadnego żháńbyenya nigdy mieć nie moęę/ Gdy ku przykázányu twemu poznam práwą drogę *LubPs* aa4v; Y ná tom łie práwyę vdał nędznik vbogi/ Abych z wiernym łercem łłukał tey prawdziwey drogi Przykázania Pánie twęgo *LubPs* aa6, aa5; Gołłćiniec iełłłci drogá dziełięćiorgá przykázania boże^{go}/ ktorey łie záwždy małż dziełżec áż do łmierci *HistRzym* 60v; ale iż [*król Saul*] drogę

Przykazania Bożego opulzczał/ przetoż był y od Bogá odrzucony *ModrzBaz* 23v; prowadz mię [aniele]/ profzę/ ściefzkami przykazania Bożego *LatHar* 47. Cf »chodzić drogami przykazania«, »strzec drog przykazania«.

β. *Prawa nadane przez Boga siłom natury* (4) : Vmocnił ie [Bóg niebios, słońce, księżyc itp.] na wieki wieczne/ włożył im przykazanie ktore nie przeminie. *WróbŻołt* 148/6.

Zwroty: »pełnić przykazanie« (1): Cwalcie [!] pana boga z żemie [!] wy łmokowie y wody głębokie. [...] Ogień/ grad/ łnieg/ lod/ wiatrowie burzące/ [...] Ktore wŕzytki rzeczy pełnią przykazanie iego. *WróbŻołt* 148/8.

»założyć [komu] przykazanie« (1): Bowyem on [Bóg] ná wyeki wyecznye ná to was [słońce, gwiazdy itd.] połtawił/ Aby tak w tym nędznym ludziom moc łwoyę obyáwił Záłożył wam przykazánye ábyłcy w niem trwały/ A nigdy s kreŕu łwoyego yuż nye słępowály. *LubPs* ff3v.

Wyrażenie przyimkowe: »z przykazania« (1): Iuż tak niebo powinne z iego przykazania/ By nie miało pokoju/ ni żadnego łtania. *RejWiz* 148v.

b. *Ustawy, nakazy, przepisy stanowione przez człowieka na mocy autorytetu lub władzy* (59) : Thedy przyłtapiwłłfy Pháryzeułłowie pytáli go. Godzili łie mężowi żonę opułłić? kuffác go. A on odpowiadáiąc/ rzekł im: Co wam przykazał Moizełż? Oni mu rzekli: Moizełż dopułłił łift rozwodny piłác/ y opułłić. Odpowiadáiąc im tedy Iezus/ rzekł: Dla zátwardziáłości łercá wálłego nápił wam tho przykazanie. *Leop Mar* 10/5; *LatHar* 119, 121; Stąd widzimy wielką władzą kołłciolá Bożego y Seymow duchownych/ ktore mogá rołkazác y łtánowić dekrety tak wieczne/ iáko y doczełne/ wedle czáfu y potrzeby/ y rożności narodow/ bez żadnego wyráźnego piłmá: y przykazaniem łwym wczynić áby łię to wıęcey niegodziło/ co przed tym wolno było. *WujNT* 462, 463 [2 r.].

przykazanie o czym (2): *WujJud* 190; Przykazania doczełne Apołłolłkie o włtrzymawániu łię ode krwie y od dawionych rzeczy [tj. zabijanych zwierzłt]. *WujNT* Bbbbbb3.

Ze zdaniem przydawkowym (1): Widziłż że tu Sokrátes [historyk bizantyjski] o tym tylko powiáda że niemáłż przikazania/ ktorych potraw pożywác nie máia/ okrom mielá rozumiey. *WujJud* 196.

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym dotyczącym jednego z przykazań kościelnych (2): W czwartym przykazaniu Kołłcielnym Káplán wlałny/ Biłkup ábo pleban twoy łię rozumie. *LatHar* 125, 120.

W połączeniach szeregowych (3): A tak to łwowoleńłtwo/ yednołci kołłcyolá S. łzkodliwe/ chćyał Cefarz on dobry włtawá albo przykazánim á ediktem łwoim powłcyágnác. *KromRozm III* P2; *Vcząc náuk y włstaw ludzkich* [*Matth* 15/9].) Tymi łłowy nieodrzucać P. Chriłtus áni gáni łwiętych y pobożnych náuk/ włstaw/ przykazań/ trádiciy/ ceremoniy y obrzędow kołłcielnich: zwłáłzczá od Apołłolłow/ ábo od Apołłolłkich mężow podánych *WujNT* 63, 151.

W charakterystycznych połączeniach: przykazania(-e) apostołskie (apostołow) (7), *dyjabelskie, ludzkie, ojca, starszych (starcow)* (4); *przykazanie(-a) doczełne* (2); *przykazanie o połłcie; przykazań uczyć; napisać przykazanie; w przykazaniach się kochać*.

Zwroty: »przykazanie dać« (1): Gdźyeż nápiłano/ yákye przykazánya Páweł dał Korynthczykom/ o ktorych łpomina w pirowłłym łiłcy do nich piłłác. *KromRozm II* g2v.

»przykazania dzierżeć, trzymać« (1:1): [św. Paweł w Pierwszym Liście do Koryntian pisze:] Chwałę was bráćia/ iż mye wewłfem pámyętaćye: á yákom wam podał przykażánya [!] moye dżyerżyćye [*praecepta mea tenetis Vulg 1.Cor 11/12*]. *KromRozm II g2v* [*przekład tego samego tekstu*] *ReszPrz 95*.

»przykazanie przestąpić, łamać« (3:2): *KrowObr 234v*; Tedy Tytus Cefarz iákoż był zwykł/ posłał poľly ku obrázowi/ áby łie dowiedzieli od niego byli by ktho/ kthoryby przykazanie iego [tj. *prawo nakazujące, aby dzień narodzin pierworodnego syna cesarskiego był przez wszystkich święcony*] przestąpił. *HistRzym 49*; Lecż dżiśia/ gdy będziefz iadł mięfo gdy go ieść zákazano/ przykazanie łamiefz/ y drugiego gorľyżfz. *WujJud 198, 198*; A ten który przykazanie náľzē [tj. *ustawę o wolnym przejeździe przez rzeki*] przestąpił [*transgressorem JanStat 1098*]/ przez żadnéy zwłóki ná piérwřym roku winą/ którą siedmnądzięftą zową/ przez Stároftę mieyfćá niech będzie karan. *SarnStat 918*.

»strzec przykazań« (1):A Páweł przyiawľzy Sylę wyľzedł oddány łáľce Bożey od bráćiey. Y łchodził Syryą y Kilikią zmacniáiąc zbory (*marg*) Roskazuiąc łtrzec przykazań Apoľtolskich y łtárcow. (–). *BudNT Act 15/41*.

»przykazanie wypełniać« (1): Ktorzy ták czynią [tj. *wystrzegają się jednych pokarmów, a najadają się do syta innych*]/ áczkolwiek przykazanie o Poście wypełniáią/ y prawdźiwie poľzczą/ iednák przed łię obźárltwem grzeľzą. *WujJud 190*.

»przykazania(–e) (za)chować (a. schować); przykazanie ma być zachowane« = *praecepta recondere Vulg, PolAnt; praecepta observare HistAl; conservare a. custodire praecepta Vulg* [*szyk zmienny*] (9:1): Słyżąc to [że Żydzi odmawiają udzielenia pomocy przy zdobywaniu Tyru] Alexander rozgniewał łie bárzo na Kxiążę Zydowskie y mowił/ Tákową pomłtę wćzynię nád Zydy iż będą rozeznować czyie przykazanie máią chować *HistAl B8; KromRozm III F3v; Leop Prov 6/20, 7/1; BielKron 258; BudBib Prov 7/1; LatHar 120*; Przykazanie Apoľtolľkie ma być záchowáne. *Dzie:15.41.y 16.4. WujNT Bbbbbb3, Act 15/40[41], s. 513*.

Wyrażenie: »przykazanie(–a) kościelne, Kościoła« (4:1): Nauká o przykazaniu Kościelnym. NAucz łię/ Chrześcijánie práwowierny/ o tym przykazaniu tych rzeczy. Naprzod iż okrom mándatow Boľkich/ podległē y Kościelnemu poľľufzeńłtwu *LatHar 119, 125; WujNT 63*. Cf *Wyrażenia przyimkowe*.

Szeregi: »dekrety i przykazania« (1): [św. Paweł] Náwiedzáiąc wierne w Syryey y w Cilicyey/ roľkázuie im/ áby dekrety y przykazania Apoľtoľow y łtárlźych záchowáli. *WujNT 513*.

»prawo i przykazanie« (1): uľtawcza wľzytych praw cefarz albo krol moze uyyącz łpraua kogo chce a łam nyepouynyen prauu uľtanouyonymu przezen y przykazany [!] *PatKaz II 66v*.

»przykazania a rozkazanie« (1): Záchoway łynu moy przykazania oycá twego/ á nieopuľľćzay roľkazania máłłki twoiey [*praecepta patris tui et ... legem matris tuae*]. *Leop Prov 6/20*.

»słowa a przykazania« = *sermones et praecepta Vulg, PolAnt* (2): SYnu moy łtrzeż słow moich/ á przykazania moie zchoway łobie. *Leop Prov 7/1; BudBib Prov 7/1*.

»przykazanie(–a) i ustawa(–y)« (2): [Skanderbeg mówił do syna:] Thýć łą moy miły łynu przykazania y vľtáwy/ ktorych mię też moy miły oćiec wćzył nie omyľny Miľtrż/ w ktorychemłie záwřdy kochał/ y miałem ich pożytek záwřdy/ przeto ćie vpominam áby ie y ty záchował/ iákom ie ia też záchował proľzę y vpominam. *BielKron 258; WujJud 193v*. [*Ponadto w poľćzeniach szeregowych 3 r.*]

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (a. podług) przykazania« = *iuxta praeceptum Vulg* (2): A książęta Lewitow/ [...] áby chwalili y wyznawali [tj. *pełnili obrzędy religijne*] podług przykazania Dawidá mężá Bożego/ á żeby zachowywali porządek ieden po drugim. *Leop 2.Esdr 12/24*.

~ *Wyrażenie:* »wedle przykazania Kościoła« (1): Ktoby tego przał/ że wŹyŹcy w obec/ y káždy z oŹobná wierny chrześciánin oboiey płci gdy do rozumu przydźie/ winien ieŹt ná káždy przynamniey ná Wielkęnoc te⁸⁰ Sákrámentu pożywać/ wedle prikazania Źwiętej mátki náŹzej Kościoła/ ten przekłęty niech bęďzie. *WujJud 264v*. ~

»z przykazania« (1):

~ *Wyrażenie:* »z przykazania kościelnego« (1): Byłci teź w Grecyi Aerius przed dwyemánaŹcye Źet lat/ Lucyfer/ Vigilantius/ Yowinianus we WłóŹfch y we Fráncyi z ktorymi w nyektorych ártykulech Luter Źye zgadza: Yáko/ [...] iź zá vmárle nyemamy Źye modlić/ iź nye trzeba z przykazánya koŹcyelnego poŹić áni Źrrody/ áni pyátku/ áni czterdźyŹłci dni przed wyelką nocą/ áni żadnego inego poŹtu *KromRozm I F2v*. ~

[Cf teź **a.a.ββ**. *WujNT 710*.]

α. sg w funkcji pl w znaczeniu ogólu praw (20) : A on [Jezus] odpowiedaiąc powiedźiał im [faryzeuszom] Dobrze prorokował IfajáŹ o wás obłudnych ludźiach iako napifáno ieŹt/ Ten lud tći mię wargami. Leć ferce ich daleko Źię odŹtrzłá odemnie/ aleć mię próźno chŹłá/ vcząc nauk przykázania ludzkiego *MurzNT Mar 7/7; CzechEp 117; WujNT Mar 7/7*, s. 151.

W charakterystycznych połączeniach: przykazanie biskupow, ludzkie (6).

Zwroty: »za przykazanie chować« (1): W tych rzeczách/ o kthorych PiŹmo Boże nic pewnego nie Źtánowi/ Zwyczaj ludu Bożego/ álbo vŹtáwy przodkow náŹzych/ zá przykazanie chować mamy. *WujJud 195v*.

»gardzić przykazaniem« (1): Kto gárdzi kościołem y porządneŹi páŹterzámi iego/ y náuką ich ábo przykazaniem: ten nie mniefy grzeŹzy/ iáko gdyby łámeŹo Bogá przykazania wzgárdził. *WujNT 710*.

»gwałcić przykazanie« (1): Lecź ten kto tych rzeczy [tj. *pokarmów*] vżywa gdy ich vżywać nie ma/ to ieŹt poŹcie [tj. *w czasie postu*]/ we dni od kościoła [...] náznáczone; ten źle vżywa y grzeŹzy/ że ich z niepoŹłuzeniŹtwem y ze wzgárdą koŹcielną/ y z pogorŹzeniem wiele ludźi vżywa/ ktorych do tego Źwy^m przykłádem przywodzi/ áby takiefy oni gwałciłi koŹcielne przykazanie *WujJud 197*.

»przykazanie odrzucać« (1): IeŹli przeto przykazanie koŹcielne odrzucać chcećie/ bárzo błáďźcie *WujJud 74v*.

»przykazanie przestápić« (1): á ná konyec gďźye mu [KoŹciółowi] tego wŹŹyŹtkyego [tj. *ustaw i przepisów zawartych w PiŹmie Źw. lub podanych przez apostołów*] nyeŹtawá nye tylko w Źpofob rády/ ále y przykazánya/ ktoreŹo Źye nikomu przestápić nyegodźi ná nas bąď wŹŹyŹtkye/ bąď teź człłć nyektora/ co mu Źye zda vŹtáwić może: y owŹŹem y ápoŹtołŹkye y páńŹkye vŹtáwy [...] wedle potrzeby odmyenić może. *KromRozm II y2*.

»przykazania Źłuchać« (3): Bylić y przed cztermi Źty lat kácerze [...]. Ktorzy [...] przykazánya biŹkupow nyefłucháli/ powyedáyąc iź grzeŹŹni Źą biŹkupi y káplani *KromRozm I F2v; KrowObr 8*; á kto okrom piŹmá nic inŹzego niechce Źłuchać áni przymowáć/ ten Źie łámeŹo PiŹmá przy/ ktore KoŹciółowi włáďą y zwierzchnoŹć dáie/ ábychmy iego wykłádu y przykazania Źłucháli. *WujJud 34*.

»przykazania strzec« (2): iż Papież [...] przywłaſtzył y piſze ſobie/ ten Tytuł/ álbo przezwisko. *Seruus ſeruorum Dei*, to ieſt/ ſługá nád ſługámi Bożymi [...] I co to ieſt zá ſługá takowy nád ſługámi/ ktoremu wſzyſcy inni ſłużą y iego przykazania ſtrzegą? *KrowObr* 6v, 8.

Wyrażenie: »przykazanie kościelne« [szyk 4:2] (6): *WujJud* 74v, 197; Niechayże to żadnemu táyno nie będzie/ iż áczkolwiek niektorzy Theologowie/ mándat y roſkazanie o dzieſięćinách kładą miedzy przykazaniem kościelnym: wſzákoż właſniey ieſt przyrodzone y Boſkie/ niżli kościelne. *LatHar* 127. Cf Zestawienie. [Cf też **a.α.ββ.** »przykazanie boże« *WujJud* 76, 101v, *LatHar* 112.]

Zestawienie: »pięcioro przykazanie« [w tym: kościelne (3)] (4): Często ſię ſpowiadaíacemu/ á ſmiertelnych grzechow/ dzieſięćorgu przykazaniu Bożemu/ y pięćorgu Kościelnemu przeciwnych/ z pilnoſcią ſię ſtrzegáacemu/ dobrze mieć oko ná to/ w czym nawięcey ſumnienie ſwe rozſtrząláć/ y z czego naczęſćiey ſię P. Bogu przed Káplanem winnym dáwać ma. *LatHar* 133; Kościelne pięcioro przykazanie z wykładem. *LatHar* Aaa7, 119, 120 *marg.*

Szeregi: »nauka(-i) abo (i) przykazanie« (2): [*Chrystus mówi:*] Dobrzeć o was powiedział przed tym Ezáiaſz Prorok. Przybliżami ſie ten lud wſty ſwoimi/ y ćci mię wárgámi/ ále ferce ich ieſt dáleko odemnie. Ale prozno mię chwałá vtząc náuk/ y przykazania ludzkiego. *KrowObr* 235v; *WujNT* 710.

»przykazanie albo prawo« (1): Wtym dwon [!] przykazaniu/ dziewiatym y dzieſiątim/ vkazuje pan Bog roſnoſć przikazania ſwego od przikazania ludzkiego albo prawa ſwieckiego *SeklKat* Nv.

»ustawy i przykazanie« (2): Możelſz ty wſty Papieżá przed ludzmi nie zwáć Bogiem/ ale to iáwnie okázuieſz ſkutkiem/ iż ty Papieżá zá Bogá chwalíſz y maſz/ gdy wſtaw y przykazania iego więcey ſtrzeżeſz y ſluchaſz/ á niſſli wſtaw y przykazania Bożego? *KrowObr* 8.

3. Przekazanie, przeznaczenie, przydzielenie w sensie prawnym (1) : Dicatio, ipse dicandi actus, Przywłaſzczenie/ Przykazanie. *Mącz* 85b.

*** Bez wystarczającego kontekstu (8) : Edictum, przikazanye *BartBydg* 46; Praeceptum, Przikazanie/ Náuká. *Mącz* 36d, 36d; Gebot. Przykazanie. Mandatum. *Calag* 215a; Praeceptum, Mandatum, sive iussio – Przikazanie. *Calep* 830a.

Zwroty: »pod przykazanim działać« (1): p(rae)ceptum affirmativum facere, pod przikazanim dzýalacz *BartBydg* 121.

»zgardzić [czyje] przykazanie« (1): Negligere mandatum alicuius, Zgárdzić czyje przikazanie. *Mącz* 188a.

Wyrażenie przyimkowe: »pod przykazanim« (2):

~ Szereg: »pod przykazanim abo zakazanim« (1): (Praeceptorium) – valentibus etiam praeceptoriiis vel inhibitoriis, pod przikazanim abo zakazanim *BartBydg* 198. Cf »pod przykazanim działać«. ~

Synonimy: 1. mandat, poruczenie, poruczeństwo, prawo; 2. mandat, poruczenie, poruczeństwo, prawo; 1.a. polecenie, zlecenie; b. napomnienie, napominienie, napomnienie, nauka, poradenie, przestroga, przestrzeżenie, rada, upomnienie, zalecenie; 2. dekret, postanowienie, prawidło, preceptum, słowo, uchwała, ustanowienie, ustawa, wola; ββ. świadectwo, usprawiedliwienie, zakon; zest.: dekalog; b. kanon, konstytucja, statut; 3. przywłaſzczenie.

Cf PRZYKAZ, PRZYKAZAĆ